

KWARTALNY BIULETYN INFORMACYJNY

WYDAWNICTWO BIURA DELEGATA MINISTRA W. R. i O. P. DO SPRAW OCHRONY PRZYRODY

QUARTERLY INFORMATION BULLETIN

CONCERNING THE PROTECTION OF NATURE IN POLAND

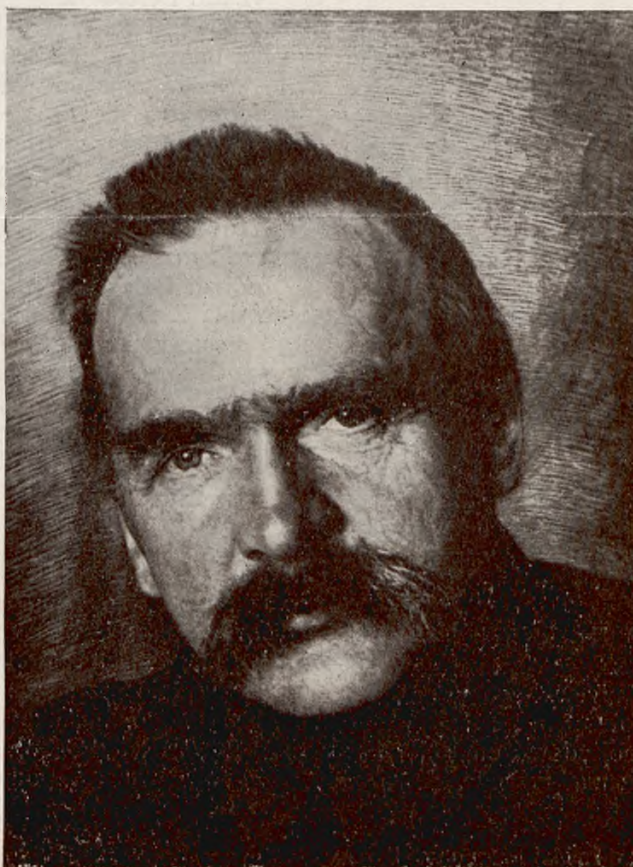
KWARTAŁ II. 1935.

KRAKÓW, LUBICZ 46

Ś. † P.

JÓZEF PIŁSUDSKI

PIERWSZY MARSZAŁEK POLSKI
PIERWSZY NACZELNIK PAŃSTWA

«...sposzrzegłem, że wiekowych drzew aleja, idąca z Michałowic do Krakowa, znikła, a olbrzymy drzewa, jak trupy po boju, leżały ścięte.»

Moje pierwsze boje: Ulina Mała.

A. USTAWY, ROZPORZĄDZENIA I ZARZĄDZENIA WŁADZ PAŃSTWOWYCH.

1. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dn. 4 czerwca 1935 r. o zmianie rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dn. 2 czerwca 1934 r. o rozszerzeniu czasu ochronnego dla niektórych zwierząt łownych.

Rozporządzenie powyższe przedłuża czas ochronny dla sarn i kozłów w województwie poznańskim i pomorskim na czas «od 16 października do 31 maja i od 16 lipca do 15 sierpnia».

2. Rozporządzenie Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego w sprawie opinii P.R.O.P. przy usuwaniu drzew przydrożnych.

W celu ujednostajnienia postępowania przy wnioskach o wycinanie drzew przydrożnych, Urząd Wojewódzki Poznański rozporządzeniem z 7 maja 1935 r. Nr. KD. II. 42/67 postanowił, by Wydziały Powiatowe względnie prezydenci miast nadsyłać swe wnioski do Urzędu Wojewódzkiego, który ze swej strony zasięgać będzie opinii P. R. O. P. O ile zajdzie potrzeba inspekcji lokalnej, to koszty jej likwidowane będą w Wydziale Powiatowym, który będzie się rozliczał z zainteresowanymi petentami.

Dzięki temu zarządzeniu możliwe będzie opinjowanie spraw przez organa ochrony przyrody (w myśl rozporz. b. Min. Rob. Publ. z 28. III. 1929 r.) i byłoby tylko pożądane, by również inne Urzędy Wojewódzkie wydały analogiczne zarządzenia.

B. PARKI NARODOWE, REZERWATY I POMNIKI PRZYRODY.

a) Parki Narodowe.

Park Narodowy w Tatrach.

Posiedzenie Komisji Tatrzańskich Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego i Klubu Czeskosłowackich Turystów odbyło się dnia 15. IX. 1934 r. w Szczyrbie. Wśród licznych spraw, omawianych na posiedzeniu, na pierwszy plan, jeśli chodzi o względy ochrony przyrody, wybija się sprawa projektowanej budowy schroniska w dolinie Koprowej. Komisja wybrała pod schronisko miejsce w dol. Ciemnosmereczyńskiej «u rozstaju dróg», gdzie dawniej znajdował się szałas, w którym często nocowali turyści. Kategoryczne zastrzeżenie przeciw budowie schroniska we wskazanym miejscu zgłosił dr M. Sokołowski, delegat Sekcji Ochrony Gór P. T. T., domagając się niebudowania schroniska K. Č. S. T. powyżej miejsca, gdzie obecnie znajdują się szałas pasterskie «na Garajowem». Budowa schroniska zagospodarowanego, z koniecznością drogi dojazdowej, mimo zastrzeżeń, poczynionych w dyskusji przez delegatów polskich, byłaby niewątpliwie początkiem zniszczenia puszczy Ciemnosmereczyńskiej.

Zamknięcie doliny Kościeliskiej dla pojazdów. — Od dnia 29 czerwca b.r. ustanowiono przy rampie obok Bramy Kraszewskiego w dol. Kościeliskiej strażnika, którego zadaniem jest niedopuszczanie w głąb doliny pojazdów konnych i mechanicznych. Koszty utrzymania strażnika pokrywa P. T. T.

Sprawa budowy kolejki linowej na Kasprowy. — Wznowienie usiłowań, mających na celu budowę kolejki na Kasprowy, wywołało odpowiedź ze strony towarzystw turystycznych i krajoznawczych, które zareagowały ponownymi uchwałami protestującymi. Komisja Porozumiewawcza Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego i Polskiego Tow. Tatrzańskiego przedstawiła następujący wniosek,

przyjęty jednomyślnie przez Zjazd Delegatów P. T. K. dn. 12 maja b. r.:

«Zjazd Delegatów w myśl wniosku Komisji Porozumiewawczej P. T. K. i P. T. T. uważa, że projekt kolejki linowej w Tatrach pozostaje w sprzeczności z naczelnymi zasadami realizacji Tatrzańskiego Parku Narodowego i nie da się pogodzić z ideą ochrony przyrody i krajobrazu tatrzańskiego, którą zgodnie reprezentują Polskie Towarzystwo Krajoznawcze i Polskie Towarzystwo Tatrzańskie».

Ten sam Zjazd Delegatów uchwalił jeszcze drugi wniosek, mający związek ze sprawą kolejki:

«Zjazd Delegatów P. T. K., po wysłuchaniu sprawozdania Zarządu Głównego, aprobuje jednomyślnie jego stanowisko, zajęte w sprawie udziału P. T. K. w wydawnictwie «Turysta w Polsce».

Zjazd Delegatów P. T. K. przyjmuje do zatwierdzającej wiadomości następujące warunki udziału P. T. K. w wydawnictwie «Turysta w Polsce»:

1). Wzważywszy, że według oświadczenia czynników miarodajnych sprawa budowy kolejki linowej na Kasprowy w Tatrach nie jest objęta planem inwestycji Ministerstwa Komunikacji, Towarzystwom ideowo tą sprawą zainteresowanym przysługiwać będzie prawo wypowiedzenia swego stanowiska co do wymienionego projektu na łamach czasop. «Turysta w Polsce». Będzie się to wyrażało przede wszystkim w podawaniu na łamach pisma komunikatów i oświadczeń w tej sprawie Państwowej Rady Ochrony Przyrody.

2). Wydawnictwo podpisywać będzie imiennie Komitet Redakcyjny, a z jego ramienia wybrany przewodniczący jako redaktor naczelny.

3). Koszty udziału P. T. K. w wydawnictwie «Turysta w Polsce» nie mogą przekraczać sumy dotychczas wydatkowanej na ekspedycję biuletynu P. T. K.»

Nowa próba zabudowania otoczenia Morskiego Oka w Tatrach. — Wiktorja Burowa z Białki zamierzała wybudować «szopę» przy Morskiem Oku w Tatrach, w odległości 100 m

od jeziora. Przeciw temu zamiarowi oświadczyło się Polskie Towarzystwo Tatrzańskie oraz Państwowa Rada Ochrony Przyrody, zaś Urząd Gminy Bukowina, uznając słuszność tych zastrzeżeń, oraz opierając się na nieposiadaniu przez petentkę dowodu własności terenu, odmówił jej prośbie.

Zjazd Delegatów Związku Leśników powziął między innymi następującą uchwałę: Wobec ponowienia się projektów budowy kolejki linowej w Tatrach, Zjazd Delegatów przyłącza się do negatywnej opinii, wyrażanej w tej sprawie przez szereg kompetentnych instytucji i organizacji, uważając, że wprowadzenie w życie tego projektu pociągnie za sobą naruszenie piękna jedyne w Polsce wysokogórskiego krajobrazu Tatr, naruszenie bezpośrednie przyrody tatrzańskiej, wprowadzenie do Parku Narodowego nieuniknionej fali nieharmonizującego z nim budownictwa, oraz obniżenie poziomu turystyki.

Jednocześnie, ze względu na duże istniejące braki w szerokim otoczeniu Parku Narodowego w Tatrach w dziedzinie dróg komunikacyjnych, Zjazd Delegatów stwierdza potrzebę przeprowadzenia inwestycji drogowych, które w przeciwieństwie do budowy kolejki w Tatrach udostępnią Park całemu społeczeństwu przy nienaruszeniu podstawowych celów Parku Narodowego.

Rezolucja 3-go Sejmu Związku Podhalań w Północnej Ameryce.—W powyższej rezolucji, uchwalonej dnia 12 i 13 maja 1935 r. «w sali Białego Orła w mieście Chicago, Illinois — delegaci i delegatki swych Towarzystw Związku Podhalań w Północnej Ameryce, uroczyście niniejszem deklarują: ...Wyrażamy radość, że z naszych pięknych Tatr i Pienin utworzono Parki Narodowe, które uchronią przyrodę naszych gór przed zniszczeniem, a zarazem Sejm wyraża życzenie, by przy tworzeniu Parku Narodowego miano na oku dobro naszych braci na Podhalu...»

Park Narodowy w Białowieży.

Stan zwierzyny według obliczeń Kierownictwa Parku przedstawia się na terenie Parku jak następuje: wilków 4, rysi 9, jeleni 29, dzików 82, wydr 3, borsuków 5, sarn 72, lisów 4, kun 5, oraz kilkadziesiąt zajęcy.

Pomyślnie — w związku z pracą komasacyjną na polanie białowiejskiej — przedstawia się sprawa likwidacji enklaw na peryferjach Parku Narodowego (łąki nad Narewką i Hwoźnią). Znaczna część enklaw została już przejęta, pozostałe zostaną zlikwidowane w roku przyszłym i następnym.

Dostęp do Parku Narodowego został znacznie ułatwiony przez wybudowanie wygodnej żwirówki od pałacu do bramy Parku. Długość nowej drogi wynosi 780 m. Ruch turystyczny w Parku Narodowym w okresie od 1 stycznia do 31 maja b. r. wyraża się liczbą 3374 zwiedzających, z czego na maj przypada 3255 osób.

Hodowla żubrów rozwija się nadal pomyślnie. W marcu b. r. przybyły do zwierzyńca białowiejskiego 2 sztuki czystej krwi pochodzenia białowiejskiego, sprowadzone ze Szwecji w drodze wymiany. Znajduje się między nimi 5-cioletni «Björnson», ostatni żyjący stadnik z linii białowiejskiej. W ten sposób zebrane zostały w Białowieży wszystkie żyjące jeszcze żubry pochodzenia białowiejskiego w ilości 4-ch sztuk. Ponieważ stado pszczyńskie wywodzi się również z Białowieży, więc Polska zajęła pod tym względem stanowisko wyjątkowe i wyłączne. To samo dotyczy zresztą ogólnej ilości żubrów czystej krwi, których Polska posiada 21, znajdując się w ten sposób na czele wszystkich krajów. Ogółem żyje bowiem na świecie zaledwie 70 żubrów. Wraz z żubro-bizonami znajduje się obecnie w Białowieży 17 sztuk. W nowym ośrodku hodowlanym dla żubrów-mieszkańców w nadleśnictwie Smardzewice przybyło na świat jedno cielę płci żeńskiej pod rodzicami bizonach z Kanady.

Przepisy dla zwiedzających Parki Narodowe.

Dyrekcja Naczelna Lasów Państwowych przysłała do wiadomości P. R. O. P. opracowane przez siebie przepisy, obowiązujące zwiedzających polskie Parki Narodowe. W myśl zarządzenia Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych dotyczące Dyrekcje mają się starać o wydanie przez odpowiednie Urzędy Wojewódzkie, w myśl art. 5 § 1 Ustawy o Ochronie Przyrody, zarządzeń, wprowadzających za przekraczanie przepisów rygory karne, przewidziane wspomnianą ustawą.

Brzmienie przepisów jest następujące:

Przepisy dla zwiedzających Park Narodowy w Białowieży

1. Wstęp do Parku dozwolony jest jedynie za opłatą. — Karty wstępu wydaje Kancelaria Parku Narodowego w Białowieży. — Cena jednorazowego wstępu wynosi 50 groszy dla dorosłych i 20 groszy dla młodzieży; okresowe karty wstępu, ważne na cały sezon turystyczny, wydaje się w cenie 3 zł.

2. Wstęp do Parku jest zasadniczo dozwolony pieszym; wjazd rowerami, motocyklami i samochodami jest zakazany; na wjazd pojazdami konnymi, tylko po wyznaczonych do tego drogach, można uzyskać specjalne zezwolenie Kierownictwa Parku.

Zabrania się wstępu na teren rezerwatu z bronią myśliwską i psami.

3. Na terenie Parku dozwolone jest przebywanie i chodzenie tylko po drogach i wyznaczonych szlakach. Samodzielne zwiedzanie Parku dozwolone jest tylko pojedynczym osobom i grupom do pięciu osób. Większe grupy i wycieczki zbiorowe mogą zwiedzać Park jedynie z przewodnikami, wyznaczonymi przez Kierownictwo Parku.

4. Obozowanie i biwakowanie na terenie Parku nie jest dozwolone. Zabronione jest palenie ognisk i tytoniu.

5. Zakazane jest zaśmiecanie Parku, zanieczyszczanie rzeczek i potoków, umieszczanie napisów i znaków na drzewach i jakichkolwiek innych obiektach na terenie Parku. Niedozwolone jest kąpienie się i plażowanie na terenie Parku.

6. Zakazane jest hałaśliwe zachowywanie się na terenie Parku oraz strzelanie.

7. Zabronione jest zrywanie kwiatów i innych części roślin, wykopywanie roślin, ułamywanie gałązek, zbieranie jagód, grzybów i innych owoców leśnych. Zabronione jest łowienie, zabijanie, płoszenie i napastowanie jakichkolwiek zwierząt. Zbieranie jakichkolwiek okazów do ce-

łów naukowych, dydaktycznych i kolekcjonerskich nie jest na terenie Parku dozwolone. W szczególnych wypadkach będzie Kierownictwo Parku Narodowego w Białowieży udzielało zezwoleń w drodze wyjątku na zbiór okazów dla prowadzących prace naukowe na terenie Parku. Okazy dla celów dydaktycznych i kolekcjonerskich można natomiast nabywać od Kierownictwa Parku.

8. Dokonywanie na terenie Parku zdjęć fotograficznych, sporządzanie filmów, jeżeli te czynności nie mają charakteru amatorskiego, wymaga zezwolenia Kierownictwa Parku.

9. Zabronione jest prowadzenie na terenie Parku handlu kramnego, stałego bądź przenośnego.

10. Zwiedzający Park Narodowy obowiązani są podporządkować się wezwaniom i wskazówkom służby leśnej.

Dyrekcja Lasów Państwowych w Białowieży.

Przepisy dla zwiedzających rezerwat na Czarnohorze na terenie Nadleśnictwa Państwowego Worochta.

1. Wstęp do rezerwatu po znakowanych szlakach turystycznych jest bezpłatny, natomiast poza obrębem tych szlaków dozwolony jest jedynie za opłatą.

Karty wstępu po cenie 20 groszy oraz okresowe karty wstępu, ważne na cały sezon turystyczny, w cenie 3 złotych, wydaje Nadleśnictwo Państwowe Worochta, kasa kolejki leśnej w Worochcie oraz Leśnictwo Zawojela.

2. Wstęp na teren rezerwatu dozwolony jest zasadniczo pieszym; wjazd rowerami, motocyklami i samochodami jest zakazany, na wjazd konno i pojazdami konnymi tylko po wyznaczonych drogach można uzyskać specjalne zezwolenie Nadleśnictwa Państwowego Worochta.

Zabrania się wstępu na teren rezerwatu z bronią myśliwską i psami.

3. Na terenie rezerwatu dozwolone jest przebywanie i chodzenie tylko po znakowanych szlakach turystycznych, poza obrębem zaś szlaków tylko po drogach i ścieżkach. Zabronione jest chodzenie i wspinanie się po zboczach, urwiskach, żlebach i skałach, jak również chodzenie po miejscach zagrodzonych, po miejscach porośniętych młodym lasem lub kosodrzewiną (młodnikach i uprawach) oraz połoninach. Indywidualne zezwolenia na swobodne przebywanie na całym terenie rezerwatu wydaje w uzasadnionych wypadkach Nadleśnictwo Worochta.

4. Obozowanie i biwakowanie dozwolone jest jedynie na miejscach na ten cel wyznaczonych przez Nadleśnictwo Państwowe Worochta.

5. Zabronione jest palenie ognisk poza miejscami wyznaczonymi do obozowania i biwakowania, pozostawianie ognisk niezagaszonych i tlejących.

Zabronione jest palenie tytoniu w okresie czasu od 1 maja do 1 października poza miejscami wyznaczonymi do obozowania i biwakowania.

6. Zabronione jest zaśmiecanie rezerwatu, zanieczyszczanie źródeł i wszelkich innych wód, odłupywanie skał i głazów, umieszczanie napisów i znaków zarówno na skałach i drzewach oraz jakichkolwiek innych obiektach na terenie rezerwatu. Niedozwolone jest kąpienie się i plażowanie na terenie rezerwatu.

7. Zabronione jest hałaśliwe zachowywanie się na terenie rezerwatu, chórne śpiewanie, trąbienie i granie na jakichkolwiek instrumentach oraz strzelanie.

8. Zabronione jest zrywanie kwiatów i innych części roślin, wykopywanie roślin, ułamywanie gałązek, zbieranie jagód, grzybów i innych owoców leśnych.

Zabronione jest łowienie, zabijanie, płoszenie i napaśtowanie jakichkolwiek zwierząt.

Zbieranie jakichkolwiek okazów dla celów naukowych, dydaktycznych i kolekcjonerskich na terenie rezerwatu nie jest dozwolone. W szczególnych wypadkach będzie Instytut Badawczy Lasów Państwowych w Warszawie udzielał w drodze wyjątku zezwoleń na zbieranie okazów dla prowadzących prace naukowe na terenie rezerwatu.

9. Dokonywanie na terenie rezerwatu zdjęć fotograficznych i filmowych, jeżeli zdjęcia te nie mają charakteru

amatorskiego, wymaga zezwolenia Dyrekcji Lasów Państwowych we Lwowie.

10. Zabronione jest prowadzenie na terenie rezerwatu bez zezwolenia Nadleśnictwa Państwowego Worochta i poza miejscami przez Nadleśnictwo wyznaczonymi handlu kramnego, stałego bądź przenośnego.

11. Zwiedzający rezerwat obowiązani są podporządkować się wezwaniom i wskazówkom funkcjonariuszów Nadleśnictwa Państwowego Worochta.

Dyrekcja Lasów Państwowych we Lwowie.

Przepisy dla zwiedzających rezerwat na «Babiej Górze» na terenie Nadleśnictwa Państwowego Orawa.

1. Wstęp do rezerwatu po znakowanych szlakach turystycznych jest bezpłatny, natomiast poza obrębem tych szlaków dozwolony jest jedynie za opłatą.

Karty wstępu po cenie 20 groszy oraz okresowe karty wstępu, ważne na cały sezon turystyczny, w cenie 3 złotych, wydaje Nadleśnictwo Państwowe Orawa w Zubrzyca Górnej.

2. Wstęp na teren rezerwatu dozwolony jest zasadniczo pieszym; na wjazd konno i pojazdami konnymi tylko po wyznaczonych drogach można uzyskać specjalne zezwolenie Nadleśnictwa Państwowego Orawa.

Zabrania się wstępu na teren rezerwatu z bronią myśliwską i psami.

3. Na terenie rezerwatu dozwolone jest przebywanie i chodzenie tylko po znakowanych szlakach turystycznych, poza obrębem zaś szlaków tylko po drogach i ścieżkach. Zabronione jest chodzenie i wspinanie się po zboczach, urwiskach, żlebach i skałach, jak również chodzenie po miejscach zagrodzonych, po miejscach porośniętych młodym lasem lub kosodrzewiną (młodnikach i uprawach) oraz łąkach.

4. Obozowanie i biwakowanie dozwolone jest jedynie na miejscach na ten cel wyznaczonych przez Nadleśnictwo Państwowe Orawa.

5. Zabronione jest palenie ognisk poza miejscami wyznaczonymi do obozowania i biwakowania, pozostawianie ognisk niezagaszonych i tlejących.

Zabronione jest palenie tytoniu w okresie czasu od 1 maja do 1 października poza miejscami wyznaczonymi do obozowania i biwakowania.

6. Zabronione jest zaśmiecanie rezerwatu, zanieczyszczanie źródeł i wszelkich innych wód, odłupywanie skał i głazów, umieszczanie napisów i znaków zarówno na skałach jak i drzewach oraz jakichkolwiek innych obiektach na terenie rezerwatu.

7. Zabronione jest hałaśliwe zachowywanie się na terenie rezerwatu, chórne śpiewanie, trąbienie i granie na jakichkolwiek instrumentach oraz strzelanie.

8. Zabronione jest zrywanie kwiatów i innych części roślin, ułamywanie gałązek, zbieranie jagód, grzybów i innych owoców leśnych.

Zabronione jest łowienie, zabijanie, płoszenie i napaśtowanie zwierząt.

Zbieranie jakichkolwiek okazów dla celów naukowych, dydaktycznych i kolekcjonerskich na terenie rezerwatu nie jest dozwolone. W szczególnych wypadkach będzie Instytut Badawczy Lasów Państwowych w Warszawie udzielał w drodze wyjątku zezwoleń na zbieranie okazów dla prowadzących prace naukowe na terenie rezerwatu.

9. Dokonywanie na terenie rezerwatu zdjęć fotograficznych i filmowych, jeżeli zdjęcia te nie mają charakteru amatorskiego, wymaga zezwolenia Dyrekcji Lasów Państwowych we Lwowie.

10. Zabronione jest prowadzenie na terenie rezerwatu bez zezwolenia Nadleśnictwa Państwowego Orawa i poza miejscami przez Nadleśnictwo wyznaczonymi handlu kramnego, stałego bądź przenośnego.

11. Zwiedzający rezerwat obowiązani są podporządkować się wezwaniom i wskazówkom funkcjonariuszów Nadleśnictwa Państwowego Orawa.

Dyrekcja Lasów Państwowych we Lwowie.

Park Narodowy w Górach Świętokrzyskich.

XXII Posiedzenie Komitetu Ochrony Puszczy Jodłowej odbyło się w Warszawie 10 marca b. r. pod przewodnictwem prof. B. Hryniewieckiego. Było ono niemal w całości poświęcone zagadnieniu określenia granic Gór Świętokrzyskich i stworzeniu podziału regionalnego tego terenu. Podstawę do dyskusji stanowił referat p. J. Czarnockiego, drukowany w «Pamiętniku Świętokrzyskim». W punkcie drugim porządku dziennego zajmowano się sprawami organizacji wystawy.

Wielkopolski Park Narodowy.

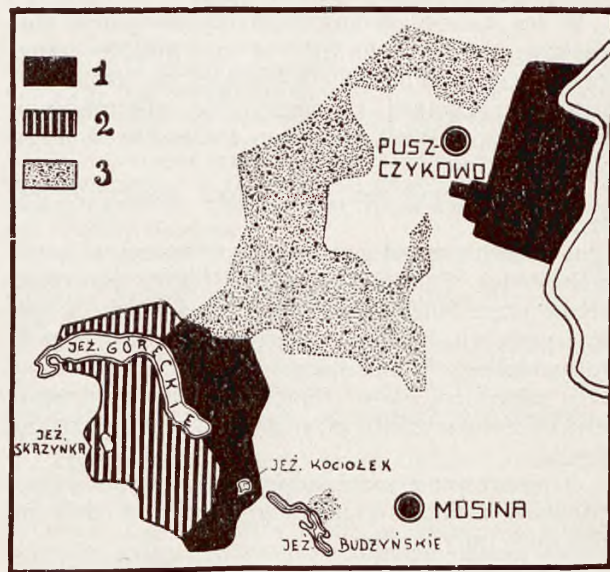
1. Utworzenie w r. 1932 rezerwatów w lasach państwowych Puszczykowa (239,44 ha) i Ludwikowa (188,82 ha) w nadleśn. Mosina zakończyło pierwszy etap zabiegów o zrealizowanie Wielkopolskiego Parku Narodowego pod Poznaniem.

2. Dalszym stopniem w realizacji Parku było orzeczenie Urzędu Wojewódzkiego z 12. VII. 1934 r., mocą którego przylegające od zachodu do Ludwikowskich i stanowiące z nimi organiczną całość, lasy Trzebawskie Fundacji Kórnickiej (295,29 ha) uznane zostały za ochronne ze względu na znaczenie naukowo-przyrodnicze (w myśl rozporz. Prezydenta Rzptej z 24. VI. 1927, art. 24, punkt e).

3. Normalne wyręby, prowadzone na obszarze lasów państwowych, leżących wokół letniska Puszczykowo, pomiędzy rezerwatami w Puszczykowie i Ludwikowie, wywołały akcję towarzystw turystycznych, naukowych i ochrony przyrody z prezydentem m. Poznania na czele, które w dniu 10 kwietnia 1935 r. złożyły na ręce dyrektora Lasów Państwowych T. Lorkiewicza w Poznaniu memorjał do p. Ministra Rolnictwa i R. R. «z najgorętszym apelem, by w uwzględnieniu wyjątkowego znaczenia lasów Puszczykowa dla Poznania zechciał uznać je za rezerwat i nie zezwolił na amputowanie płuc Poznaniowi!» Komisja, która odbyła się w wyniku tego memorjału, ustaliła swą opinię w poniższym protokole:

«Dnia 10 maja 1935 r. Komisja składająca się z przedstawicieli Urzędu Wojewódzkiego w Poznaniu w osobach inspektora ochrony lasów Edmunda Bartza i kierownika Biura Planu Regionalnego m. Poznania inż. Romualda Pękalskiego, Magistratu m. Poznania w osobie delegata Wydziału Rozbudowy Miasta inż. Zbigniewa Zielińskiego, przewodniczącego Komitetu Ochrony Przyrody w Poznaniu prof. dra Adama Wodzicki, kierownika Oddziału Rezerwatów Instytutu Badawczego Lasów Państwowych inż. Józefa Kostyrki, inż. Witolda Jakutowicza, kierownika Biura Produkcji Drzewa i Eugenjusza Ilmurzyńskiego, kierownika Oddziału Hodowli Lasów, przedstawicieli Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu, oraz inż. Gustawa Spławy Neymana, nadleśniczego Nadleśnictwa Mosina — po przeprowadzeniu oględzin drzewostanów leśnictw Jezioro i Puszczykowo Nadleśnictwa Mosina w oddziałach 36—70 doszła do przekonania że:

1. Lasy te — jako stanowiące całość z istniejącymi rezerwatami w Ludwikowie i Puszczykowie i zawierające partje urozmaicone i dość piękne krajobrazowo — są terenem ekspansji turystycznej i wycieczkowo-odpoczynkowej miasta Poznania, wobec

Ryc. 1.

1. Rezerваты w lasach państw. Puszczykowa i Ludwikowa z 1932 r.
2. Las ochronny Trzebawski Fundacji Kórnickiej, od 1934 r.
3. Rezerwat państw. tymczasowy na okres 1935—40 r.

czego pożądanem jest, aby gospodarka w nich uwzględniała obok celów dochodowych powyższe potrzeby ludności.

2. Dla ustalenia zasad takiej gospodarki najbardziej odpowiednie byłoby przeprowadzenie planowych badań naukowych, szczególnie w zakresie zagadnienia trwałego utrzymania lasu w stanie najbardziej zbliżonym do naturalnego.

3. Warunkiem, umożliwiającym przeprowadzenie takich badań, byłoby wstrzymanie w okresie najbliższego 5-ciolecia wszelkiego użytkowania rębego, w szczególności zrębami zupełnymi.

4. Najbardziej powołaną do przeprowadzenia tych badań instytucją jest Instytut Badawczy Lasów Państwowych w Warszawie.

5. Ponieważ zarówno powyższe badania jak prowadzona obecnie gospodarka w rezerwach w Ludwikowie i Puszczykowie oraz ich przyszłe zagospodarowanie w terenach omawianych są wyrazem świadczeń Administracji Lasów Państwowych na rzecz ludności miasta Poznania, przeto jest rzeczą słuszną, aby władze miasta otoczyły opieką zarówno tereny te jak ludność na nich przebywającą, stosując świadczenia, których forma i rozmiary zostałyby ustalone drogą bezpośredniego porozumienia władz miejskich z Dyrekcją Lasów Państwowych w Poznaniu względnie Nadleśnictwa Mosina. Motywem specjalnie przemawiającym za słusnością tych świadczeń jest fakt, że Nadleśnictwo Mosina nie obciąża ludności miasta, przebywającej w rezerwach, opłatami wstępu, przy-

jętami we wszystkich innych rezerwach w lasach państwowych».

Zgodnie z temi wnioskami, Dyrekcja Lasów Państwowych w Poznaniu zaprojektowała w nowych planach gospodarczych wstrzymanie na lat 5 na omawianym terenie użytkowania rębne.

W ten sposób obszary leśne od Warty pod Puszczykowem na wschodzie, aż po granice lasów Górka-Trzebaw Fundacji Kórnickiej na zachodzie, zostały przynajmniej prowizorycznie zabezpieczone i stanowią zrąb Wielkopolskiego Parku Narodowego pod Poznaniem.

Dla ostatecznej realizacji Parku konieczne jest jeszcze:

a) ustalenie zasad gospodarki ochronnej w lasach Trzebawskich Fundacji Kórnickiej, przez powołaną obecnie przez Ministerstwo Rolnictwa komisję (w wyniku sprzeciwu Fundacji przeciw orzeczeniu Urzędu Wojewódzkiego Poznańskiego);

b) zabezpieczenie w planie regionalnym Poznania nietykalności wszystkich przyległych do Parku terenów leśnych;

c) opracowanie przez odpowiednie czynniki tymczasowych zasad, normujących rosnący z dnia na dzień ruch turystyczny;

d) wreszcie definitywne utworzenie Wielkopolskiego Parku Narodowego drogą uchwały Rady Ministrów na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

A. Wodziczko.

Projektowany Park Natury w Promnie.

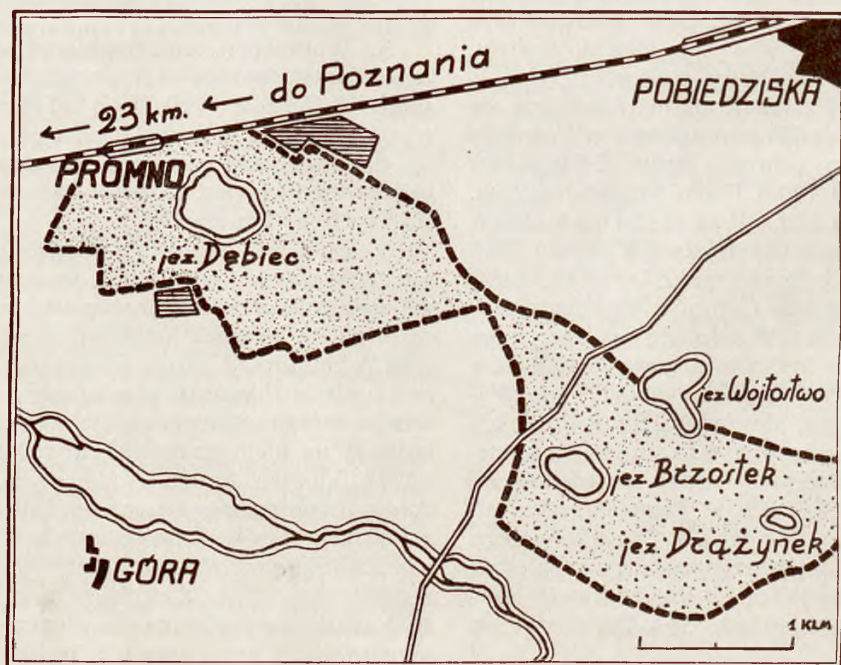
W wyniku zabiegów Komitetu Ochrony Przyrody w Poznaniu o zabezpieczenie okolicy Promna (23 km na wschód od m. Poznania, malownicza miejscowość wycieczkowa, jedna z najczęściej odwiedzanych przez

mieszkańców miasta, obok Ludwikowa i Puszczykowa) przed chaotyczną parcelacją, rozrostem osiedli letniskowych, oraz zniekształcającym zespoły leśne dotychczasowym sposobem gospodarki leśnej, — przyszła do skutku Komisja, która po zwiedzeniu terenu opinę swą wyraziła w następującym protokole:

«Dnia 11 maja 1935 r. Komisja składająca się z przedstawicieli Urzędu Wojewódzkiego w osobach: inspektora ochrony lasów Edmunda Barta, kierownika Biura Planu Regionalnego m. Poznania inż. Romualda Pękalskiego, Magistratu m. Poznania w osobie delegata Wydziału Rozbudowy Miasta inż. Zbigniewa Zielińskiego, przewodniczącego Komitetu Ochrony Przyrody w Poznaniu prof. dra Adama Wodziczki, przedstawiciela Instytutu Badawczego Lasów Państwowych w Warszawie inż. Józefa Kostyrki, kierownika Oddziału Rezerwatów, przedstawiciela Dyrekcji Lasów Państwowych w Poznaniu inż. Witolda Jakutowicza, kierownika Biura Produkcji Drzewa — po przeprowadzeniu w terenie oględzin lasów obrębu Promno, nadleśnictwa Czeszewo, doszła do przekonania, że lasy te, jako stanowiące — obok Puszczykowa i Ludwikowa — teren masowych wycieczek zarówno młodzieży szkolnej jak i ludności miasta Poznania, posiadające dobre warunki komunikacyjne, urozmaiconą rzeźbę terenu, malownicze jeziora oraz bogate i cenne przyrodniczo drzewostany naturalne, wymagałyby gospodarki dostosowanej do roli, jaką spełniają w stosunku do ludności miasta Poznania.

W szczególności byłoby wskazaniem, aby:

I. obrzeża jezior: Dębiec, Brzostek i Dążynek w granicach przeciętnie 40 m szerokich pasów oraz istniejących dróg komunikacyjnych, wokół nich położonych, uznane zostały za rezerwy częściowe (usuwanie posuszu i wiatrołomów);

Ryc. 2.
Projektowany Park
Natury w Promnie.

Letniska
w rozbudowie
Lasy
państwowe

II. w pozostałych drzewostanach obrębów zastosowane zostały zamiast zrębów zupełnych zręby częściowe (kotlinowe), z wyzyskaniem nalotów i podrostów, wprowadzeniem sztucznym dębu, jako gatunku wypartego przez gospodarkę przedwojenną, oraz pozostawieniem okazałych i wartościowych ze względów przyrodniczych egzemplarzy drzew i krzewów jako pomników przyrody;

III. zwierzostan uległ znacznej redukcji ze względu na olbrzymie szkody, wyrządzane przez niego w zalesieniach dębowych;

IV. pasanie bydła zostało całkowicie wstrzymane, w szczególności na otaczających jeziora Dębiec i Drążynek łączkach, jako zawierających cenną florę reliktową. Z tych samych względów nie powinny być prowadzone w przyszłości meljoracje w pobliżu tych jezior jak również wydobywanie torfu;

V. unormowany został ruch wycieczkowy przez wprowadzenie w życie i przestrzeganie przepisów porządkowych;

VI. scharmonizowane zostały z otoczeniem kioski sprzedawcze, zwłaszcza zaś przeniesiony na inne miejsce kiosk z nad jeziora Dębiec».

Należy przypuszczać, że wyrażone w protokole postulatory znajdą życzliwe uwzględnienie w opracowywanych przez Dyрекcję Lasów Państwowych planach gospodarczych.

Niezależnie od tego konieczne jest włączenie obszaru Promna do terenów objętych planem regionalnym m. Poznania i rozciągnięcie nad nim opieki krajoznawczej drogą rozporządzenia Urzędu Wojewódzkiego w myśl rozporządzenia Prez. Rzeczypospolitej z r. 1928 o prawie budowlanym (art. 337, 338).

A. W.

b) Rezerwaty.

Przepisy dla zwiedzających rezerwat Świteż na terenie Nadleśnictwa Państwowego Świteż¹⁾.

1. Wstęp do rezerwatu oznaczonego w terenie jako rezerwat częściowy (dawny majątek Pieszczanka i otoczenie) jest bezpłatny, natomiast poza jego obrębem dozwolony jest jedynie za opłatą.

Karty wstępu po cenie 25 groszy dla dorosłych a 10 groszy dla młodzieży, oraz okresowe karty wstępu, ważne na cały sezon turystyczny, w cenie 3 złotych, wydaje Nadleśnictwo Państwowe Świteż w Batorówce (w. Kuszelewo, poczta Nowogródek), oraz Leśnictwo Świteż na miejscu.

2. Wstęp na teren rezerwatu dozwolony jest zasadniczo pieszym; dojazd konno pojazdami konnymi, samochodami i rowerami dozwolony jest tylko do oznaczonych punktów, a postój — tylko w miejscach na ten cel przeznaczonych. Wjazd łodzią czy kajakiem na jezioro wymaga osobnego zezwolenia.

Zabrania się wstępu na teren rezerwatu z bronią myśliwską i psami.

3. Na terenie rezerwatu dozwolone jest przebywanie i chodzenie tylko po drogach i ścieżkach oraz po przeznaczonej do plażowania części wybrzeża. Zabronione jest wspinanie się po urwistych brzegach jeziora, chodzenie po miejscach zagrodzonych, porośniętych młodym lasem i po łąkach. Zabroniony jest dojazd łodziami i kajakami do brzegów w punktach nieoznaczonych jako przystanie.

¹⁾ Podobnie jak dla Parków Narodowych wydała Dyrekcja Naczelna Lasów Państwowych powyższe przepisy dla rezerwatu Świteskiego.

4. Obozowanie i biwakowanie dozwolone jest jedynie na miejscach na ten cel wyznaczonych przez Nadleśnictwo Państwowe Świteż.

5. Zabronione jest palenie ognisk poza miejscami wyznaczonymi do obozowania i biwakowania, pozostawianie ognisk niezagaszonych i tlejących.

Zabronione jest palenie tytoniu w okresie czasu od 1 kwietnia do 1 października poza miejscami wyznaczonymi do obozowania i biwakowania.

6. Zabronione jest zaśmiecanie rezerwatu, zanieczyszczanie wód jeziora, umieszczanie napisów i znaków na drzewach oraz jakichkolwiek innych obiektach na terenie rezerwatu. Kąpanie się i plażowanie dozwolone jest wyłącznie w miejscach nato przeznaczonych.

7. Zabronione jest hałaśliwe zachowywanie się na terenie rezerwatu, w szczególności urządzenie zabaw z orkiestrą i tańcami, loterii i gier sportowych; zabronione jest również strzelanie.

8. Zabronione jest zrywanie kwiatów i innych części roślin, wykopywanie roślin, wyławianie ich z wody, łańmywanie gałązek, zbieranie jagód, grzybów i innych płodów leśnych.

Zabronione jest łowienie, zabijanie, płoszenie i napaśtowanie jakichkolwiek zwierząt. Sportowy połów ryb odbywać się może na podstawie osobnych pozwoleń Nadleśnictwa Świteż w sposób i w punktach w pozwoleniach tych oznaczonych.

Zbieranie jakichkolwiek okazów dla celów naukowych, dydaktycznych i kolekcjonerskich na terenie rezerwatu nie jest dozwolone. W szczególnych wypadkach będzie Instytut Badawczy Lasów Państwowych w Warszawie udzielał w drodze wyjątku zezwoleń na zbieranie okazów dla prowadzących prace naukowe na terenie rezerwatu.

9. Dokonywanie na terenie rezerwatu zdjęć fotograficznych i filmowych, jeżeli zdjęcia te nie mają charakteru amatorskiego, wymaga zezwolenia Dyrekcji Lasów Państwowych w Białowieży.

10. Zabronione jest prowadzenie na terenie rezerwatu, bez zezwolenia Nadleśnictwa Państwowego Świteż i poza miejscami przez Nadleśnictwo wyznaczonymi, handlu kramnego, stałego bądź przenośnego.

11. Zwiedzający rezerwat obowiązani są podporządkować się wezwaniom i wskazówkom funkcjonariuszy Nadleśnictwa Państwowego Świteż.

*Dyrekcja Lasów Państwowych
w Białowieży.*

Ochrona lasów nad brzegami jezior puszczy Augustowskiej¹⁾.

Urząd Wojewódzki Białostocki (Komisja Turystyczna) zwołał w dn. 21 marca b. r. konferencję, na której między innymi omówiono zagadnienia, dotyczące ochrony przyrody na pojezierzu suwalsko-augustowskim. Memorjał, dotyczący powyższych zagadnień, opracował prof. B. Hryniewiecki, ujmując w szeregu punktów postulaty ochrony przyrody na pojezierzu:

1. Przedewszystkiem chodzi o należytą ochronę brzegów jezior, niezagęszczanie osiedli na ich brzegach i zachowanie tam, gdzie to jest jeszcze możliwe, lasów nadbrzeżnych. Gospodarka leśna na brzegach jeziora Wigry została odpowiednio uregulowana zarządzeniem Dyrekcji Naczelnej Lasów Państwowych (z dn. 13. X. 1932, Nr. 5438—U). Tymczasem jeziora Augustowskie (np. Wielki Suchar) zostały w niektórych odcinkach pozbawione oprawy leśnej. Należy również zapobiegać moczeniu lnu w jeziorach.

2. Największą podniętą ruchu turystycznego w oma-

¹⁾ Por. K. B. I. r. V, 1935, Nr. 2.

wianym terenie stanowić może zachowanie pierwotnego charakteru pewnych części terenu, podczas gdy letniska wymagają gęstszego zabudowania i szeregu urządzeń, które przez samo swoje istnienie niszczą bezpowrotnie ów pierwotny charakter. Dlatego byłoby rzeczą celową

Ryc. 3. Jezioro Necko w puszczy Augustowskiej.

predestynować pewne tereny na letniska, a innym nadać charakter rezerwatowy, nie dopuszczając do ich zabudowania. Do terenów drugiej kategorii trzeba by zaliczyć przede wszystkim wybrzeża grupy jezior Wigierskich. W tym celu należałoby przeprowadzić wykup z rąk prywatnych wysp Ordów i Kamień, stopniowy wykup i zalesienie brzegów jeziora oraz zakaz dalszej ich zabudowy w pewnych częściach. Pożądanym jest jednak powiększenie schroniska P. T. K. i polepszenie komunikacji z niem. Dążąc do rozwoju sportu wodnego na Wigrach, nie należy dopuszczać motorówek, popierając natomiast łodzie wiosłowe i żaglowe.

3. Projektowane uprzystępnienie dla kajaków rzek Czarnej Hańczy (w górnym biegu) i Kamionki musi być przeprowadzane bardzo ogólnie w porozumieniu z P. R. O. P.

4. Przy rozbudowie dróg należy oszczędzać większe głązy narzutowe.

5. Celem uniknięcia zaśmiecania i szpecenia krajobrazu należy zorganizować propagandę kultury turystycznej i dążyć do wprowadzenia niedzielnych patroli

policyjnych w okolicach schronisk. Do akcji tej można wciągnąć liczne nad Wigrami obozy harcerskie.

6. Należy przeciwdziałać zastępowaniu prastarych nazw miejscowości nowymi, np. zmianie nazwy «Jez. Białe», na «Jez. Krechowickie».

W dniach 3—6 maja 1935 r. specjalna Komisja Międzyministerjalna, którą zaprosiło Ministerstwo Komunikacji, zwiedziła Kanał Augustowski i jeziora Augustowsko-Suwalskie. W Komisji wzięli udział przedstawiciele Urzędów Wojewódzkich w Brześciu i Białymstoku, Państw. Urzędu Wychowania Fizycznego i P. W., Dyrekcji Lasów Państwowych w Siedlcach i Państw. Zarządu Wodnego w Augustowie. Celem objazdu było przekonanie się o możliwości realizacji szeregu postulatów, wysuniętych na zjeździe w Suwałkach 21 listopada 1934 r. Na statku, łodziach, autobusach i odbywając wycieczki piesze, uczestnicy zwiedzili Niemien między Grodnem a Kanałem Augustowskim wraz z jeziorami, które łączy, brzegi Czarnej Hańczy, jeziora Krzywe, Koleśne i folwark Hutę. Specjalną uwagę poświęcono dolinie rzeczki Kamionki, wypływającej z jeziora Koleśnego, a wpadającej do jeziora Perty, które przebyto łodziami, kierując się do sztucznej wylęgarni ryb Ministerstwa Rolnictwa. Ostatniego dnia zwiedzono dokładnie jezioro Wigry i liczne jeziora, zwane Sucharami, oraz Czarnej Hańczę powyżej jeziora. Na podstawie oględzin członkowie Komisji uznali za pożądane dla turystycznego rozwoju zwiedzonych terenów, poczynienie szeregu udogodnień lub inwestycji.

Rezerwat limbowy w Gorganach.

Ponieważ w różnych wiadomościach o rezerwacie limbowym na górze «Jajko» zakradły się pewne nieścisłości, podajemy następujące uzupełnienie¹⁾:

Akt erekcyjny Metropolity grecko-katolickiego z dn. 14. IV. 1934 r. opiewa, iż utworzony jego mocą rezerwat limbowy w Gorganach znajduje się na górze «Jajko» (Jajec), 1600 m n. p. m., w gminie Perehińsko, powiatu dolińskiego, na parcelach gruntowych l. l.: 9223, 9223 i 9.647 i liczy 225·19 ha. Zatwierdzony został rozporządzeniem p. wojewody stanisławowskiego z dn. 20 września 1934 r., L.: R. 2/140.

Wspomniany akt erekcyjny oddaje rezerwat pod «naukową opiekę» «Naukowego Towarzystwa im. Szewczenki we Lwowie» i zarządza, by Towarzystwo to pozostawało, we wszystkich ważniejszych sprawach dotyczących rezerwatu, w stałym związku z Metropolią i każdym jego następcą i zawiadamiało ich o stanie i postępie prac naukowych, prowadzonych na terenie rezerwatu».

c) Pomniki przyrody i historii.

Sprostowanie.

W wykazie drzew, uznanych urzędowo za zabytki, ogłoszonym w poprzednim numerze K. B. I.²⁾ zakra-

¹⁾ W notatkach prasowych nazywano często niesłusznie rezerwat ten «cedrowym».

²⁾ Por. K. B. I. r. V, Nr. 2, str. 5.

dły się dwie pomyłki, które obecne prostujemy: wiersz $\frac{6}{7}$ od góry zamiast «Jastarni» powinno być «Jastrzębi»; wiersz 16 od góry zamiast «Dąbrowcu» powinno być «Dębówcu».

Ochrona starych drzew i parków.

Urząd Wojewódzki Krakowski uznał następujące stare drzewa za zabytki, podlegające opiece prawa:

Starą lipę o obwodzie 4.80 m, rosnącą w pobliżu kościoła w Niedźwiedziu, powiat limanowski. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego z dn. 26. II. 1935, L. AK. 11/Li/2/Kr. 34.)

Trzy lipy przy kościele w Żmigrodzie Starym, pow. jasielski, będącym w posiadaniu tamtejszej parafii rzym.-kat. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego z dn. 21. III. 1935, L. K.B.S. 11-41-Kr.-935.)

Dwie stare lipy w Mszanie Dolnej, pow. limanowski, o obwodzie 6 i 7·30 m. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego z dn. 12. III. 1935, L. K.B.S. 11-10-Kr/35.)

Aleję lipową i stare drzewa przy dworze i w ogrodzie w Laskowej, pow. limanowski. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego z dn. 7. III. 1935, L. K.B.S. 11-4-Kr/35.)

Stary m o d r z e w, rosnący opodal od kościoła parafjalnego w Łopusznej, pow. nowotarski, którego obwód wynosi 2.90 m. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego z dn. 1. IV. 1935, L. K.B.S. 11-12-Kr/35.)

Sosnę amerykańską o obwodzie 4 m, rosnącą w Kamienicy, pow. limanowski. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego z dn. 12. III. 1935, L. K.B.S. 11-45-Kr/35.)

Park dworski w Ryczowie, pow. wadowicki, posiadający stare i piękne drzewa. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego z dnia 21. III. 1935 r. L. K.B.S. 11-46-Kr/935.)

Urząd Wojewódzki Wileński uznał za zabytek, podlegający opiece prawa:

Czarną topolę o wysokości około 30 m i 6·70 m obwodu, rosnącą w parku koło kościoła rzym.-kat. w Radoszkowicach, pow. mołodecki. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego z dn. 22. VI. 1935, Nr. KS. II. 4/113.)

Urząd Wojewódzki Poznański wydał zarządzenie, uznające stary dąb przy ulicy Portowej w Gdyni za drzewo zabytkowe. Konieczne dla zabezpieczenia dębu przed uschnięciem roboty ziemne zostały wykonane dzięki subwencjom Krakowskiego Oddziału Ligi Ochrony Przyrody i Komisarjatu Rządu w Gdyni.

Sosna kołnierzykowata w pow. przeworskim.

We wsi Gorzyce (puszcza Sandomierska) w lesie, stanowiącym własność dra M. Nowińskiego, delegata P. R. O. P., rośnie piękny okaz sosny kołnierzykowatej, liczący 80—100 lat wieku. Na polecenie właściciela okaz został wzięty pod ochronę.

Ochrona przyrody w otoczeniu zabytków architektury.

Urząd Wojewódzki Kielecki poddał opiece prawa następujące zabytkowe budowle wraz z otoczeniem:

Kościół parafjalny pod wezwaniem św. Krzyża w Miechowie, pochodzący z epoki gotyku, z przybudowaną wieżą, będącą przykładem dawnego budownictwa drzewnego. Rosnące przy kościele drzewa są okazami starodrzewu. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego z dn. 5. IV. 1935, L. K.B.S. 11-80-Ki.935.)

Kościół parafjalny p. w. św. Wojciecha w Niedźwiedziu, pow. miechowski, będący w posiadaniu tamt. parafii rzym.-kat. Kościół jest budowlą sięgającą epoki gotyku, a powiększony w XVIII w., tworzy dziś zabytkową całość. Ochronie podlegają nadto: murowana dzwonnica z XVIII w. i rosnące na cmentarzu kościelnym drzewa. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego z dnia 28. II. 1935, L. K.B.S. 11-16-Ki/35.)

Kościół parafjalny p. w. Narodzenia N. P. Marji w Raclawicach, pow. olkuski, będący przykładem starodawnego budownictwa drzewnego. Ochrona rozciąga się na cmentarz kościelny i rosnące na nim stare drzewa (lipy i inne). (Pismo Urzędu Wojewódzkiego z lutego 1935, L. K.B.S. 11-15-Ki/35.)

Urząd Wojewódzki Lubelski uznał za zabytek ruiny i resztki dawnego pałacu Sosnowskich z XVIII w. w Sosnowicy oraz zachowaną część parku pałacowego z 4-ro rzędową aleją i grupą drzew różnego wieku. (Pismo Urzędu Wojewódzkiego z dn. 27. V. 1935, L. KKons-18-2.)

d) Ochrona zwierząt.

Obecny stan liczebny niedźwiedzi w Polsce.

Stan liczebny niedźwiedzi w poszczególnych łowiskach w dniu 1. stycznia 1935 r., podany przez Polski Związek Stowarzyszeń Łowieckich.

a) Dobra Państwo we w Karpatach wschodnich (około 150.000 hektarów).

Na obszarze nadleśnictw: Cyrkowna, Hryniawa, Hemia, Jabłonica, Jaremcze, Rafajłowa, Zielona, Worochta, Jawornik, Jasień, Suchodół, Mizuń, Sołotwina Mizuńska i Polanica, żyje 115 niedźwiedzi, w tem 35 samców, 37 samic, 28 piastunów i 15 tegorocznych niedźwiedziątek.

b) Dobra prywatne w Karpatach wschodnich.

Skole (36.000 hektarów bar. Groedłów): 30 niedźwiedzi.

W e ł d z i s z (36.000 hektarów, Silvina, sp. z o. o.): 8 sztuk łownych (szerokości łap od 17 cm wżwyż), 6 średnich, oraz 3 niedźwiedzice z 6 piastunami; łącznie 23 sztuki.

Dobra Fundacji hr. Skarbka (Smorze-Klimiec-Żabie, 18.000 hektarów): niema stałych niedźwiedzi. W lasach żabiowskich w porze zimowej trzyma się jeden stary osobnik w kompleksie Bystrzec, rewiru Ilcia. Niedźwiedź ten miał rzekomo przejść na teren nadleśnictwa państwowego Worochta.

Perehińsko (30.000 hektarów, Metropolja gr.-kat.): ogólna suma stałych niedźwiedzi 30 sztuk

W lasach Firmy «Godula» Majdan: 8 niedźwiedzi.

Razem zatem w dobrach prywatnych żyje 141 sztuk, do których doliczywszy 115 sztuk w dobrach państwowych, otrzymamy pokazną cyfrę 256 niedźwiedzi, żyjących obecnie w Karpatach wschodnich (od górnego Dniestru po granice Rumunii i Czechosłowacji).

Przyjmując, iż na Polesiu (przedewszystkiem w lasach Agarkowa i Deniskowicz) żyje obecnie około 15 sztuk niedźwiedzi, oraz że w Tatrach Polskich znajdują się około 4 sztuki przechodnie, otrzymujemy dla obszaru całej Polski w chwili obecnej liczbę 275 sztuk niedźwiedzi.

Sekcja Ochrony Niedźwiedzia przy Polskim Związku Stowarzyszeń Łowieckich w Warszawie

odbyła swe organizacyjne posiedzenie w dniu 27 czerwca 1935 r. Ustalono, że ilość niedźwiedzi w Polsce wynosi obecnie ok. 275 sztuk. Obliczenie dokładne na Polesiu jest bardzo trudne, gdyż niedźwiedzie trzymają się olbrzymich przestrzeni bagnistych, niedostępnych, porośniętych łożami. Uchwalono utworzyć Filję Sekcji Ochrony Niedźwiedzia przy Małopolskiem Towarzystwie Łowieckiem we Lwowie, która będzie stałym organem pomocniczym dla centralnej Sekcji w Warszawie. Uchwalono również wystąpić z wnioskiem, by czas odstrzału dla niedźwiedzi w Karpatach zaczynał się 11 września a kończył 30 listopada, a to zgodnie z czasem uchwalonym przez Polski Związek Stowarzyszeń Łowieckich w noweli do ustawy łowieckiej. Uchwalono jednakowoż, by równocześnie zamknąć, podobnie jak dla łosi, na trzy lata polowanie na niedźwiedzie z tem, że corocznie dla poszczególnych łowisk wyznaczany będzie kontyngent przeznaczonych do odstrzału niedźwiedzi. Dla poleskich niedźwiedzi uchwalono zaproponować czas dozwolony na odstrzał od 15 lutego do 16 marca, również zgodnie z nowelą do ustawy łowieckiej i również uchwalono domagać się kontyngentowania odstrzału. Uchwalono zabronić, jako niemyślnego i nieetycznego, strzelania niedźwiedzi w gawrze i przy zadanem padle.

Adam Starzeński.

Posiedzenie Sekcji Ochrony Łosia przy Polskim Związku Stowarzyszeń Łowieckich w Warszawie

odbyło się w dniu 27 czerwca 1935 r. Po nadzwyczaj interesującym referacie, wygłoszonym przez księcia Karola Radziwiłła, właściciela Ordynacji Dawidgródzkiej, rozwinęła się bardzo ożywiona dyskusja. Stwierdzono, że na obszarze Polski stan łosi znacznie się podniósł. Roczny przyrost wynosi 20⁰/₀. Obecnie w całym naszym kraju znajduje się ok. 1000 sztuk łosi. W lasach państwowych ilość ich wynosi 202 sztuki. Zmniejszyła się ona skutkiem epidemii i kłusownictwa w porównaniu z rokiem ubiegłym. Badania przeprowadzone w Warszawie nie ustaliły rodzaju epidemii. Przed wojną wśród łosi panowała jedynie choroba racic i pyska — pryszczycza. Rozmnażające się

łosie rozchodzą się i gdy opuszczą bezpieczne ostoje, tropione są i wybijane przez kłusowników; uchwalono więc wzmocnić sankcje karne za kłusownictwo i zrównać je z karami ustanowionemi za zabicie żubra. W rezerwach państwowych postanowiono robić 2—3-letnie przerwy w eksploatacji drzewostanów, by jak najmniej niepokoić zwierzynę. Uchwalono, że w bieżącym roku, podobnie jak w ubiegłym, może być 20 sztuk łosi odstrzelonych i oznaczono ilość przypadającą na poszczególne łowiska. Najwyższa cyfra odstrzału (8 sztuk) przypada na Ordynację Dawidgródzką, oraz na lasy hr. Jarosława Potockiego (sztuk 6).

Adam Starzeński.

Propaganda ochrony łosia.

W formie plakatu wydała Wileńska Dyrekcja Lasów Państwowych obwieszczenie o ochronie łosia. Obwieszczenie to rozesłano do wszystkich Nadleśnictw. Barwny i artystycznie wykonany afisz wydała również Sekcja Ochrony Łosia Pol. Związku Stow. Łowieckich.

e) Niszczenie i straty.

Niszczenie Lasu Klasztornego pod Leżajskiem.

W tak zwanym Lesie Klasztornym pod Leżajskiem, stanowiącym ocalały fragment wspaniałej niegdyś puszczy Sandomierskiej, istnieje od r. 1931 rezerwat przyrodniczy. Pismo p. wojewody lwowskiego, uznające wspomniany las za ochronny, nosi datę 20-go marca 1931 r. Mimo to jesteśmy świadkami użytkowania lasu zupełnie niezgodnego z normami przyjętymi dla lasów ochronnych, użytkowania bezwzględnie, które grozi zupełnem zniszczeniem rezerwatu. Lustracja rezerwatu, przeprowadzona dnia 22 maja b. r. przez delegata P. R. O. P., stwierdziła stan następujący:

W rezerwacie pniaki karczowane są w dalszym ciągu. Zauważono sporo świeżych, tegorocznych ran w runie zielonem i glebie leśnej. W rezerwacie zniknął szereg najgrubszych drzew. Trudno dziś powiedzieć czy zostały usunięte słusznie czy bezpodstawnie. W oddziale II g. założono szkółkę leśną na obszarze około kilkuset m kw., na miejscu wyciętego poprzednio starodrzewiu. Najgorszą jednak rzeczą jest fakt (stwierdzony), że w obrębie rezerwatu przeprowadzono wyręb czysty na przestrzeni około 1.80 ha! Na terenie tym wycięto wszystko do gołej ziemi, nie przepuszczając nalotowi i krzewom, wszystkie pniaki wykarczowano i założono świeżą kulturę sosnową, przy pomocy siewu w talerze. Zręb ten nie dochodzi do szosy, lecz jest schowany za ścianą lasu około 100 m głęboką. — Zręb ten leży w środku rezerwatu na miejscu zniszczonej przez wycięcie, bardzo cennej jego partji. Otoczony jest wspaniałym starodrzewiem, z gęstym kępami nalotu.

Niszczenie rezerwatu w Brzozie Królewskiej

nie przedstawia tak groźnego obrazu jak gospodarka w Lesie Klasztornym, niemniej rezerwat wygląda

znacznie gorzej niż przed trzema laty. Uszkodzenia jodeł i buków w czasie srożej zimy 1928/9 r. stały się przyczyną do dziś dnia trwającego trzebień lasu, tak, że w niektórych oddziałach (np. 18 i 19) stopień zadrzewienia znacznie się zmniejszył. Niepotrzebnie założono na terenie rezerwatu jakąś próbną kulturę sosny i modrzewia.

Rezerwat modrzewiowy w Tomkowie

(powiat rypiński), utworzony zarządzeniem p. wojewody warszawskiego z września 1930 r., Nr. RL-18-8-2, został bardzo silnie przetrzebiony, tak, że pozostały tam tylko poszczególne drzewa. Powołane władze wyjaśnia niewątpliwie tę przykrą sprawę i pociągną winnych do odpowiedzialności.

Tepienie bocianów.

Pisma codzienne doniosły o dwu wypadkach okrutnego zabicia bocianów. Dozorca leśny ze wsi

Wodniki, pow. bobrecki (Bóbrka), postrzelił bociana i znęcał się nad nim, naruszając w sposób jaskrawy przepisy rozporządzeń Prezydenta R. P. o ochronie zwierząt i o prawie łowieckim. Podobny fakt miał miejsce w pow. olkuskim, gdzie nad postrzelonym bocianem znęcał się dzierżawca stawu w Pilicy, p. A. Izak. Oba sprawcy zostaną pociągnięci do odpowiedzialności karnej.

Tepienie ptaków śpiewających w Krakowie.

Od wielu lat istnieje w Krakowie zadawniony zwyczaj sprzedawania ptactwa śpiewającego na rynku Kleparskim. Ponieważ handel ten jest ustawowo zakazany, szumowiny społeczne, które go uprawiają, ukrywają swój towar przed okiem organów bezpieczeństwa po kieszeniach i rękawach, przyczem ptaki często ulegają okaleczeniu. Starostwo Grodzkie wydało pismem z dn. 6. V. 1935, L. B. II.9/157/35 zarządzenie Komendantowi P. P. m. Krakowa, zmierzające do usunięcia wspomnianych nadużyć.

C. SPRAWY ORGANIZACYJNE I PROPAGANDOWE.

Nowe delegatury P. R. O. P.

Delegatem Państwowej Rady Ochrony Przyrody na powiat kołomyjski został mianowany p. W. Stiefl, profesor gimnazjum w Kołomyży. Delegatem zaś na powiat Sokołów Podlaski został p. M. Mniszek-Tchorznicki.

Komisja dla Spraw Regionalnych Podhala.

Posiedzenie powyższej Komisji odbyło się w Krakowie dn. 6. IV. b. r. pod przewodnictwem p. wojewody krakowskiego dra M. Kwaśniewskiego. Z ochroną przyrody wiąże się część posiedzenia poświęcona sprawom tatrzańskim, a mianowicie dyskusja dotycząca projektu stworzenia na halach wzorowych gospod turystycznych. W dyskusji podkreślano z jednej strony niebezpieczeństwo nadmiernego zabudowania hal i fakt dostatecznego już zagospodarowania Tatr. Z drugiej strony powoływano się na wzrost ruchu turystycznego i płynącą stąd potrzebę wzmocnienia placówek gospodarczych, potrzebnych zwłaszcza dla turystyki zimowej. Prof. W. Szafer zaproponował ustawianie w zimie czasowych namiotów. Omawiano nadto projekt wzorowych bacówek, które w ilości 5-ciu chce budować Pol. Towarzystwo Rolnicze. Architektura bacówek byłaby dostosowana do typu szałasowego.

III Zjazd w sprawie gospodarki turystycznej w Karpatach.

Zjazd ten odbył się w Wiśle, w dniach 10—12 maja 1935 r. Sprawy ochrony przyrody nie stanowiły osobnych punktów porządku dziennego obrad zjazdu. Postulaty ochrony przyrody, wysunięte na II Zjeździe turystycznym w Jaremczu, zostały uwzględnione i są zawsze respektowane przy wyborze miejsc pod budowę nowych schronisk i wytyczaniu szlaków. W dyskusji, dotyczącej szlaków turystycznych, kilkakrotnie poru-

szano potrzebę uwzględnienia postulatów ochrony przyrody i zaznaczano, że szlaki takie nie powinny być prowadzone przez tereny godne ochrony. W związku z referatem o ruchu turystycznym młodzieży szkolnej podkreślono związek istniejący między wychowawczym znaczeniem wycieczek, a budzeniem zrozumienia przez młodzież piękna przyrody i konieczności jej ochrony. Dla ułatwienia kierownikom wycieczek ich zadania należy w przewodnikach turystycznych szerzej uwzględnić opisy zabytków przyrody, podobnie jak to się robi z zabytkami sztuki lub historii.

Delegatami P. R. O. P. na zjazd powyższy byli: prof. J. Smoleński i prof. K. Simm z Cieszyna.

Z Instytutu Badawczego Lasów Państwowych.

W roku bieżącym prowadzone są prace inwentaryzacyjne na terenie rezerwatu cisowego w Wierchlasie na Pomorzu oraz Książ-dworze na Pokuciu. W planie jest rozpoczęcie prac nad inwentaryzacją drzewostanową w Parku Narodowym w Białowieży, gdzie prace nad mapą glebową zbliżają się ku końcowi. W zakresie inwentaryzacji faunistycznej czynione są obserwacje i zbierane dokładne dane z istniejących rezerwatów bobrowych. W ciągu lipca i sierpnia prowadzone będą dalsze prace przez dra J. Fudakowskiego i towarzyszy na terenie Parku Narodowego na Czarnohorze. Ukończone zostały prace nad dokładną i całkowitą rejestracją istniejących rezerwatów. Jest ich (łącznie z Parkami Narodowymi) 112 o ogólnej powierzchni 34636 ha. Z tej liczby na Parki Narodowe i rezerwaty, chroniące resztki lasów pierwotnych, przypada 20 jednostek o obszarze 13219 ha; na rezerwaty, w których chronione są określone gatunki drzew: 26 jednostek o obszarze 2067 ha; gdzie

chronione są określone gatunki roślinności zielnej: 9 jednostek o obszarze 162 ha; gdzie chronione są rzadkie zwierzęta: 20 jednostek o obszarze 8561 ha; na rezerwy o charakterze dydaktycznym, krajobrazowym, pamiątkowym: 28 jednostek o obszarze 4441 ha; gdzie chronione są zbiorowiska nieleśne: 9 jednostek o obszarze 184 ha. Na ukończeniu są prace nad rejestracją drzew o charakterze pomników przyrody.

Nagrody P. R. O. P. na konkursy ochrony przyrody.

Państwowa Rada Ochrony Przyrody ofiarowała, jak w roku ubiegłym, swoje wydawnictwa jako nagrody dla Szkolnych Kółek Młodych Przyjaciół Ochrony Przyrody, które odznaczyły się w bieżącym roku szkolnym działalnością w dziedzinie ochrony przyrody. Wydawnictwa te przyznała Liga Ochrony Przyrody, Oddział w Krakowie, Kółkom Przyrodniczym przy męskim i żeńskim Seminarjum państwowym w Lublinie, przy Gimnazjum I. w Krakowie i przy Gimnazjum SS. Urszulanek w Tarnowie.

Drugą podobną nagrodę ufundowała R. P. O. P. dla drużyny chłopców, która, biorąc udział w wędrówce na szlaku «100 km wokół Krakowa», zorganizowanej w czasie Zielonych Świąt przez Ognisko Krakowskie Y. M. C. A., wykazała się największym zrozumieniem postulatów ochrony przyrody.

Z działalności Komitetu Wileńskiego P. R. O. P.

W drugim kwartale b. r. z cyklu odczytów propagandowych, organizowanych przez Komitet Wileński P. R. O. P., zostały wygłoszone w Wilnie przed mikrofonem Polskiego Radja dwie pogadanki. P. mgr Petrusiewicz mówił na temat «Znaczenie ochrony przyrody», oraz p. S. Trzebiński na temat «Czy należy tępić gady i płazy».

Memoriał Polskiego Towarzystwa Leśnego do Władz w sprawie ochrony lasów i zalesienia nieużytków.

Rada Naczelna Polskiego Towarzystwa Leśnego z inicjatywy Oddziału Krakowskiego, zrodzonej ze zgodnej opinii szerokich warstw społeczeństwa województwa krakowskiego — dotkniętego tak dotkliwie klęską powodzi — opracowała memoriał w sprawie podjęcia akcji trwałej ochrony znacznych obszarów Polski przed powtarzającymi się klęskami powodzi.

Zasadnicza treść memoriału została ujęta w następujące punkty:

W imię głosów, jakie odzywały się na zebraniach informacyjno-dyskusyjnych, organizowanych dla omawiania sprawy obchodzącej żywo każdego obywatela kraju, wysuwamy następujące postulaty, które streszczają żądania obywateli:

1. Niedopuszczenie do zmniejszenia się lesistości w dzielnicy karpackiej i podkarpackiej, bez względu na obszar posiadłości.

2. Zalesienie wszystkich nieużytków i wszelkich nieekonomicznie użytkowanych stoków górskich, które to powierzchnie powinny być ewentualnie wykupione na własność Państwa.

3. Fundusz na wykupno tych powierzchni winien być przewidziany w budżecie Państwa, a zasilać go winny wpływy z kar za wykroczenia przepisów ustawy o ochronie lasów, zaś warunkowe kary aresztu, w razie niemożności uiszczenia przysądzonej grzywny, winny być zamieniane na odpowiednie świadczenia przy pracach ochronnych leśnych i wodnych.

4. Restytuowanie osobnej magistratury technicznej dla opracowania planów wszelkich prac regulacyjno-wodnych, oraz dla przeprowadzenia tych prac w takim porządku i w takiej skali w określonych okresach czasu, jak z opracowanych planów wynikać będzie.

Z działalności Naczelnictwa Związku Harcerstwa Polskiego.

Rozkaz Naczelniczki Harcerek L. 5 z dnia 5 maja 1935 r., zatwierdzający stopnie harcerskie dla dziewcząt powyżej 16 lat, określając umiejętności wymagane od kandydatek, uwzględnia kilkakrotnie znajomość spraw ochrony przyrody:

Sprawność wskazidrogi po dużym mieście, punkt 6: wskazać zabytki przyrody, historii i kultury w swem mieście (dzielnicy).

Wskazidroga po małym mieście, punkt 6: umie wskazać zabytki przyrody, historii i kultury.

Sprawność wskazidrogi po wsi, punkt 6 — to samo,

Program zajęć, organizowanych przez chorągwie dla zlotu, zatwierdzony rozkazem Komendantki Zlotu Harcerek L. 5, z dnia 2. VI. 1935 r., uwzględnia między innymi zajęcia i wycieczki ochroniarskie:

Chorągiew Lwowska — zajęcia w zakresie poznania i ochrony przyrody: szereg ćwiczeń, gier i konkursów; między innymi wycieczka przyrodnicza do rezerwatów w okolicy: «Poznajmy dziwy przyrody», oraz «Gawęda o ochronie przyrody w Polsce».

Chorągiew Pomorska — zajęcia w zakresie przyrodniczym: wycieczka przyrodnicza całodzienna: «Poznaj, ukochaj, chroń przyrodę ojczystą».

Chorągiew Wileńska — zajęcia w zakresie zdobnictwa i estetyki: pogadanki o Wileńszczyźnie, jej zabytkach i turystyce.

Wezwanie do ochrony polskiego wybrzeża.

Instytut Badawczy Lasów Państwowych, Liga Morska i Kolonjalna, Liga Ochrony Przyrody i Związek Leśników Rzeczypospolitej Polskiej ogłosiły odezwę «do Miłośników Polskiego Wybrzeża», zakończoną «apelem», który nakazuje:

1. Mieć poszanowanie dla skarbów przyrody nadmorskiej, a zwłaszcza:

a) nie niszczyć drzew, krzewów, roślin nadbrzeżnych, nie łamać gałęzi, nie zrywać kwiatów i liści, nie wykopywać roślin, w szczególności mikołajka, rokitnika i groszku nadmorskiego;

b) nie niszczyć młodych zagajeń i łąnów traw nadmorskich przez chodzenie po zalesionych i porośniętych trawą terenach wydmych;

c) nie uruchamiać wydmy przez rozdeptywanie, rozgrzebywanie i rozkopywanie;

d) nie niszczyć wysokich, malowniczych brzegów morskich przez chodzenie, zjeżdżanie po nich — poza miejscami wytkniętymi jako ścieżki i drogi.

2. Utrzymywać na wybrzeżu, w lasach, w zaroślach i na plażach tak szarmonizowaną z otaczającą przyrodą czystość, bacząc, aby:

a) nie rzucać na miejscach wypoczynku i przechadzki papierów, niedopałków od papierosów, resztek po jedzeniu, butelek, pudełek i t. d.;

b) nie pozostawiać miejsc wypoczynku i plażowania w takim stanie, w jakim nie chcielibyśmy ich zastać.

3. Nie rozpalać ognia poza miejscami, gdzie to jest wyraźnie dozwolone (obozowiska), opuszczać ognisko dopiero po zupełnym zagaszaniu.

5. Stosować się do wszelkich uwag straży leśnej i innych osób, mających pieczę nad całością, porządkiem i czystością wybrzeża, oraz pomagać im w tej pracy.

O ochronę czystości rzek.

Siedmasty Zjazd Gazowników i Wodociągowców Polskich, który obradował w Bydgoszczy i Inowrocławiu w dniach od 25 do 28 czerwca 1935 r., obszernie zajmował się również sprawą ochrony czystości rzek i jezior, to znaczy wód otwartych. Punktem wyjścia do obrad z tego zakresu był referat dra W. Kulmatyckiego p. t. «O pracy Międzywojewódzkiego Komitetu Ochrony Rzek przed zanieczyszczeniem w Poznaniu z zakresu badania i zwalczania zanieczyszczeń rzek i wód otwartych». Referat ten, pomimo że obrazował jedynie pracę o charakterze regionalnym na terenie dorzeczy Warty i dolnej Wisły, a zatem wód kresów zachodnich, wywołał w Sekcji techniki sanitarnej żywą dyskusję na temat działalności placówek badawczych z zakresu badania zanieczyszczeń rzek o charakterze ogólnopolskim. W wyniku przeprowadzonych obrad zgłosił następnie inż. S. Nowakowski, dyrektor Państwowych Wodociągów Śląskich w Maczkach, kilka wniosków, przyjętych również przez plenum Zjazdu. Wnioski te, stwierdzając bardzo duże znaczenie utrzymania czystości rzek, tak ze względów sanitarnych jak i gospodarczych, żądają, by powiększyć ilość placówek naukowo-badawczych, poświęconych specjalnie akcji badania i zwalczania zanieczyszczenia rzek ściekami przemysłowymi i osiedli ludzkich, dalej, by zapewnić placówkom tym odpowiednio trwałe podstawy finansowe przez pociągnięcie do świadczeń na ich rzecz tak zakładów fabrycznych, powodujących zanieczyszczenie, jak i tych czynników, które są zainteresowane czyto ze względów higieny ogólnej czy z powodów gospodarczych czystością rzek, następnie by wyniki prac wyżej wspomnianych placówek były nie tylko ogłaszane dorywczo, ale by materiały zebrane przez placówki były publikowane w specjalnych rocznikach. Końcowy wreszcie wniosek inż. Nowakowskiego żąda, by ustawodawstwo polskie zmieniono w tym kierunku, ażeby sprawa ochrony rzek przed zanieczyszczeniem była ujęta jednolitą ustawą, ujmującą

całość dotyczącego zagadnienia. — Sprawę czystości rzek poruszył Zjazd również w Sekcji kanalizacyjno-wodociągowej, w której inż. Aleksander Jasiak zgłosił wniosek, by specjalnie zabezpieczyć rzeki i jeziora polskie przed zanieczyszczeniami, albowiem muszą one stać się niebawem źródłami dla zaopatrzenia w wodę zakładów wodociągowych większych miast polskich, gdyż wody innych typów będą zbyt szcuple dla tych celów.

W. Kulmatycki.

Uchwały Zjazdu ukraińskich lekarzy i przyrodników.

W czasie między 20 a 22 kwietnia b. r. odbył się we Lwowie V Zjazd ukraińskich lekarzy i przyrodników, na którym dr W. Brygider, delegat P. R. O. P., wygłosił odczyt p. t. «Nasze najbliższe i najaktualniejsze zadania w dziedzinie ochrony przyrody ukraińskich ziem Polski». — Prelegent postawił następujące rezolucje, które Zjazd uchwalił:

W pierwszej: dziękując Metropolii Szeptyckiemu za utworzenie rezerwatu limbowego na Jajku, Zjazd prosi Go o rozszerzenie rezerwatu tego do rozmiarów Narodowego Parku w Gorganach.

W drugiej zwraca się do Biskupów grecko-katolickich z prośbą, by 1) na terenie cerkiewnych dóbr tworzyli w porozumieniu z kompetentnymi czynnikami rezerwaty przyrodnicze, 2) polecili podwładnemu sobie duchowieństwu zaznajomienie się z ideą ochrony przyrody, 3) wydali natychmiast zakaz ścinania starszych drzew przy cerkwiach i probostwach i niszczenia jakichkolwiek pamiątek przyrody na gruntach cerkiewnych bez uprzedniego pozwolenia dotyczących ordynariuszy.

W trzeciej rezolucji prosi Zjazd Zarząd Dóbr Metropolitalnych w Gorganach, by przystąpił do tworzenia rezerwatów leśnych, zarówno w dolnym jak i górnym reglu tych gór i chronił na całym obszarze swych dóbr, wymierające lub zagrożone wymarciem, gatunki tamtejszej flory i fauny.

W czwartej rezolucji Zjazd prosi Naukowe Towarzystwo im. Szewczenki we Lwowie, by dało jak najrychlej impuls do powstania ukraińskiej, obywatelskiej Instytucji do spraw ochrony przyrody,

W piątej rezolucji poleca Zjazd tejże Instytucji, by natychmiast przystąpiła do planowego szerzenia i pogłębiania idei ochrony przyrody w ukraińskim społeczeństwie i zajęła się równocześnie akcją ochrony przyrody ojczystej w terenie.

Zrzeszenie Opiekunów Kół Miłośników Przyrody,

zorganizowane przez Oddział Poznańsko-Pomorski Ligi Ochrony Przyrody, rozwijało swą dalszą działalność na terenie Kuratorjum Okręgu Szkolnego Poznańskiego.

W ciągu ubiegłego kwartału odbyły się dwa zebrania Zrzeszenia, które były przygotowaniem do metodycznych wycieczek szkolnych w okolice Poznania.

W kwietniu i maju b. r. odbyły się dwie wycieczki na Maltę oraz do Parku Narodowego w Lud-

wikowie, które cieszyły się dużą frekwencją. Fachowych objaśnień z dziedziny fizjografii terenu i ochrony przyrody udzielali dr J. Gołąb, dr F. Krawiec, J. Urbanowski i prof. A. Wodiczko. Zrzeszenie pełni więc zastępczo rolę przyrodniczego ogniska metodycznego, którego brak w Poznaniu tak dotkliwie daje się odczuwać.

Kurs ochrony zwierząt w Poznaniu.

Towarzystwo Opieki nad Zwierzętami w Poznaniu urządziło w dn. 26—28 kwietnia 1935 r. 3-dniowy kurs ochrony zwierząt, przeznaczony głównie dla sfer nauczycielskich. Odczyt wstępny p. t. «Stosunek do zwierząt w kulturze europejskiej» wygłosił prof. dr A. Wodiczko, dalsze, znani działacze na polu opieki nad zwierzętami w Poznaniu: dr W. Rakowski, insp. M. Różańska, red. H. Grudziński i in. Kurs połączony był ze zwiedzaniem urzędzeń opiekuńczych dla zwierząt, jakie utrzymuje Towarzystwo, oraz Rzeźni miejskiej, Lecznicy dla zwierząt przy Uniwersyteckim Zakładzie Weterynaryjnym; wzięto w niem udział zgórą pięćdziesiąt osób.

Ochrona przyrody w Seminarjum duchownem.

Dzięki staraniom rektora ks. dra K. Makowskiego, Częstochowskie Seminarjum Duchowne w Krakowie wprowadziło do programu nauki I-go i II-go roku wykłady z biologii ogólnej. W wykładach tych, na specjalne życzenie ks. rektora Makowskiego, kilka godzin poświęcono omówieniu idei ochrony przyrody, ze szczególnem uwzględnieniem ochrony przyrody w Polsce.

Piękny przykład Seminarjum Duchownego Częstochowskiego, które zatroszczyło się o zaznajomienie przyszłych księży z ideą ochrony przyrody i przygotowaniem ich do jej propagandy, powinien znaleźć naśladowców w każdym seminarjum duchownem, gdyż działalność dotychczasowa kleru na polu ochrony przyrody jest raczej zjawiskiem sporadycznym. Wykłady z biologii i związane z nimi wykłady o ochronie przyrody prowadził przez trzy trymestry dr Tadeusz Sulma, asystent U. J.

Z działalności Krakowskiego Oddziału Ligi Ochrony Przyrody.

Odczyty o ochronie przyrody w szkołach średnich i powszechnych. — W zimie r. szk. 1934/35, instruktorzy Ligi Ochrony Przyrody wygłosili w szkołach średnich i powszechnych w Krakowie szereg pogadanek na tematy związane z ochroną przyrody:

Ciślik Wł.: «O ochronie przyrody» i «Przygnieździe sokoła wędrownego».

Kosiek T.: «Co młodzież może robić dla ochrony przyrody», «Parki Narodowe» i «O ochronie przyrody».

Mazurek: «O ochronie przyrody».

Pautsch F.: «O żubrach» (dwukrotnie) i «O ochronie przyrody» (trzykrotnie).

Pietruszka Wł.: «Parki Natury w Polsce i zagranicą» i «Ochrona przyrody a młodzież».

Kurs ochrony przyrody dla harcererek na sprawność «Miłośniczki przyrody» urządziła w bieżącym roku Liga Ochrony Przyrody, Oddział w Krakowie. Program dostosowany był do wymagań egzaminu sprawności i obejmował cykl wykładów o elementarnych wiadomościach z dziedziny ochrony przyrody.

Poszczególne wykłady wygłosili: dr J. Dykowska na temat ochrony przyrody, środków jej realizowania i organizacji w Polsce; p. J. Kalitówna mówiła o ochronie roślin; p. I. Sandecka przedstawiła zagadnienia ochrony zwierząt; p. Hans zaznajomił słuchaczy ze znaczeniem ochrony przyrody nieożywionej i jej obiektach w Polsce; p. T. Kosiek przedstawił piękno dzikiej przyrody w Polsce, które dochowało się w Parkach Narodowych i rezerwatach. W odczynie końcowym p. I. Sandecka omówiła stosunek harcerstwa do ochrony przyrody. Odczyty, ilustrowane licznymi przezroczkami, odbywały się w sali wykładowej Zakładu Zoologii U. J. W kursie wzięły udział 32 harcerki, należące do 10 drużyn harcerskich. Kurs zakończony został dnia 14. VI. b. r. egzaminem na stopień: «Sprawność Miłośniczki Przyrody», który osiągnęło 16 harcererek.

Wystawa Morska w Krakowie.

Zarząd Okręgu Ligi Morskiej i Kolonjalnej w Krakowie zorganizował w Krakowie «Wystawę Morską». P. R. O. P. wzięła udział w wystawie, organizując osobny dział. Ponieważ wystawa trwać będzie do końca lipca b. r., zatem obszerniejsze sprawozdanie odkładamy do następnego numeru kwartalnika.

Wystawa „Krajobraz pomorski i jego ochrona“ w Toruniu.

Wystawa zorganizowana została z inicjatywy Toruńskiego Oddziału Komitetu Ochrony Przyrody na Wielkopolskę i Pomorze. Cel i plan wystawy obrazuje odezwa programowa, wydana przez Komitet Wystawy.

Po zorganizowaniu przez Komitet wykonawczy toruński 16-tu komitetów powiatowych — wielki pawilon wystawowy, udzielony na ten cel bezinteresownie przez miasto, napełniać się zaczął nadspodziewanie licznymi eksponatami. Ogólna ich ilość wynosiła 984 pozycji w dziale zdjęć fotograficznych oraz 203 w dziale malarstwa olejnego i akwarelowego, poświęconego pejzażowi pomorskiemu, nie licząc kilkudziesięciu różnego typu gniazd i karmików, wykonanych przeważnie ręką młodzieży szkolnej oraz działu kartograficznego, wypełnionego w tej dziedzinie przez Wojskowy Instytut Geograficzny kompletem wydawnictw.

Bibliografię krajobrazu pomorskiego wypełniły wydawnictwa Towarzystwa Naukowego w Toruniu oraz Instytutu Bałtyckiego.

Przy rozmieszczaniu na 20 wielkich ekranach materiału fotograficznego trzymano się planu geograficzno-naukowego. Galerję obrazów rozmieszczono na I piętrze.

Wystawę otworzył p. wojewoda Kirtiklis w towarzystwie przedstawicieli urzędów centralnych pomorskich i miejscowego społeczeństwa. Przemówienie wstępne na uroczystości tej wygłosił na temat «wpływu krajobrazu na siły duchowe człowieka» — delegat P. R. O. P., dyr. K. Kulwieć, który też udzielał objaśnień przybyłym gościom.

Wystawa trwała od 12 do 30 czerwca. Zwiedziło ją w ciągu tego czasu 2.391 osób. Przez ostatnie dwa dni świąteczne wstęp na wystawę otwarty był dla wszystkich bezpłatnie. Koszty urządzenia i prowadzenia wystawy pokryły subwencje Pomorskiego Starostwa Krajowego, Dyrekcji Lasów Państwowych oraz Zarządu Głównego Ligi Ochrony Przyrody w Polsce.

Do moralnych sukcesów wystawy zaliczyć należy zorganizowanie Oddziału pomorskiego Ligi Ochrony Przyrody, którego zebranie odbyło się pod przewodnictwem prezydenta miasta Torunia p. Antoniego Bolta — w miejscowej sali ratuszowej.

Podczas trwania wystawy przewodniczący Komitetu wygłosił dwa odczyty przez rozgłośnię toruńską. W dnie świąteczne zaś w samym pawilonie udzielali objaśnień i wygłaszali referaty członkowie Komitetu.

K. K.

Święto ochrony przyrody w Łańcucie

urządzone zostało siłami młodzieży wszystkich szkół, w dn. 27—29 kwietnia b. r. Na obchód złożył się manifestacyjny pochód głównymi ulicami miasta, sadzenie alei lipowej przy ul. Mickiewicza oraz poranek dla szkół powszechnych, powtórzony następnie tego samego dnia popołudniu dla szkół średnich. Program poranku obejmował djalogi, odczyty, chór, deklamacje, balet kwiatów i muzykę orkiestry państw. Gimnazjum. Ostatniego dnia «święta» wyświetlano film z zakresu ochrony przyrody.

W obchodzie, urządzonym z inicjatywy p. K. Szymańskiej, prof. państw. Gimnazjum w Łańcucie, wzięli udział przedstawiciele miejscowych władz i społeczeństwa.

Tegoroczne «Święto Lasu».

Jak w latach poprzednich tak i w b. r. w dniu 27 kwietnia odbyły się z okazji «Święta Lasu» w licznych miejscowościach na obszarze całej Rzpltej, odczyty i wycieczki; stosownie do wezwania (por. K. B. I. rok V, nr. 2) brali czynny udział w organizowaniu imprez tego «Święta» członkowie i delegaci P. R. O. P. Na inauguracyjnym zebraniu uczestników Święta Lasu w Warszawie wygłosił odczyt prof. dr Wł. Szafer, przewodniczący P. R. O. P.

D. WIADOMOŚCI Z ZAGRANICY.

Zjazd Międzynarodowego Komitetu Ochrony Ptaków.

W dniach 11—13 czerwca b. r. toczyły się w Brukseli obrady Międzynarodowego Komitetu Ochrony Ptaków, Sekcji Europejskiej. Przewodniczył obradom p. De La Cour, a wśród uczestników Zjazdu znajdował się p. Pearson, prezes światowego Komitetu Ochrony Ptaków. Przedstawicielem Polski był prof. dr M. Siedlecki z Krakowa. Posiedzenie miało na celu omówienie sprawy nowej konwencji międzynarodowej ochrony ptaków, która miałaby ewentualnie zastąpić konwencję o ochronie ptaków pożytecznych dla rolnictwa, zawartą w Paryżu w r. 1902. Jako materiał do dyskusji służył nowy projekt konwencji, opracowany przez ornitologów skandynawskich i finlandzkich. Po bardzo długiej dyskusji postanowiono, że nie będzie się zawierało nowej konwencji, lecz zmieni się gruntownie dawną, tak, żeby usunąć błędy i dostosować ją do nowoczesnego stanu nauki. Nadto postanowiono, że do grudnia b. r. we wszystkich państwach zostaną opracowane projekty zmian dawnej konwencji. Na wniosek delegata Polski wybrano Komitet złożony z 4 osób, który rozpatrzy wszystkie nadesłane projekty i ułoży projekt ogólny, oddany następnie pod rozwagę, jako materiał do reformy starej konwencji. Jest więc nadzieja, że w ciągu przyszłego roku konwencja z r. 1902 zostanie nareszcie gruntownie zmieniona i przystosowana do obecnych potrzeb.

Z Międzynarodowej Rady Badań Morza.

Na posiedzeniu Międzynarodowej Rady Badań Morza w Kopenhadze, gdzie reprezentował Polskę prof. dr M. Siedlecki, postanowiono, że w jesieni b. r. odbędzie się w Kopenhadze zebranie rzeczoznawców, które zajmie się sprawą ochrony wszystkich gatunków ryb płaskich, a zwłaszcza flonder, na Bałtyku, oraz ochroną łososia.

Mianowanie Delegatów Holandji do Międzynarodowego Biura Ochrony Przyrody w Brukseli.

Przewodniczący Międzynarodowego Biura Ochrony Przyrody w Brukseli zawiadomił P. R. O. P., że Rząd holenderski zamianował oficjalnie swych delegatów do wspomnianego Biura w Brukseli, jako przedstawicieli Holandji i Indyj Holenderskich. Nominacje otrzymali: dr J. C. Konigsberger, były minister kolonij, prof. dr L. Ph. le Cosquino de Bussy, dyrektor Instytutu Kolonialnego w Amsterdamie, dr W. A. J. M. van Waterschoot van der Gracht, naczelny inspektor kopalni i prof. dr van Tienhoven, przewodniczący Biura.

Materiały dotyczące polskich Parków Narodowych dla władz argentyńskich.

W związku z założeniem argentyńskiego parku narodowego w Iguazú-Misiones, władze argentyńskie

zwróciły się za pośrednictwem Poselstwa R. P. w Buenos Aires do Rządu Polskiego z prośbą o dostarczenie materiałów dotyczących historii założenia, administracji i obecnego stanu parków narodowych w Polsce. Materiały żądane zostały wysłane przez Biuro P. R. O. P. za pośrednictwem Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Warszawie.

Z działalności Międzynarodowej Rady Łowieckiej.

Komisja stała do spraw przelotnych ptaków łownych Międzynarodowej Rady Łowieckiej, zebrana w Brukseli, w dniach 11 i 12 czerwca 1935 r.:

1. Z zadowoleniem stwierdza pomyślne wyniki, osiągnięte od czasu swej ostatniej sesji pod względem realizacji wniosków, wyrażonych przez Radę, a dotyczących uregulowania odstrzału przepiórek.

2. Nalega w dalszym ciągu na potrzebę wprowadzenia bezwarunkowego zakazu polowania na wszelkie ptactwo łowne w okresie rozmnoży i zdobywania go innymi, niż strzelba, narzędziami.

3. Postanawia jednak skierować wyrazy podziękowania pod adresem rządów, które narazie — przed wprowadzeniem w niedługim czasie absolutnego zakazu — uwzględniając wnioski Komisji, zastosowały inne środki ograniczające w tym przedmiocie.

4. Postanawia zwrócić uwagę Belgii i Francji na szczególną niewłaściwość łapania kwiczołów w sidła, zastawiane na ziemi.

5. Poddaje Radzie myśl uzupełnienia wniosków, wyrażonych dawniej, zalecając:

a) ochronę ptaków nie tylko od mazutu i oliw wyrzucanych przez okręty, lecz także od spuszczenia do wód bieżących odpadków mazutu i tłuszczów, używanych w przemyśle nadbrzeżnym;

b) stworzenie rezerwatów dla ptaków przelotnych;

c) uporządkowanie prawa polowania z motorówek.

6) Życzy sobie poparcia bez zastrzeżeń wniosków i programu Międzynarodowej Rady Łowieckiej przez przedstawicieli najbardziej powołanych instytucji do ochrony naturalnych ostoi i opieki nad ptakami.

7. Wyraża przekonanie, że takie rozumienie sprawy, przyniesie jak najlepsze wyniki dla postępu wiedzy przyrodniczej i łowieckiej.

8. Co się tyczy ewentualnej zmiany konwencji z r. 1902 w sprawie ochrony ptaków, gotowa jest, dla przeprowadzenia studjów w tym przedmiocie, wejść w porozumienie z instytucjami, które kwestja ta interesuje specjalnie, a w szczególności z przedstawicielami rolnictwa.

E. PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY.

Nadesłane wydawnictwa polskie.

Wierdak S.: Ochrona przyrody na terenie ośrodka lwowskiego (Krótki rys historyczno-sprawozdawczy). — Odbitka z «Kurjera Lwowskiego» Nr. 89, 96, 103. Lwów 1935. — Nakładem Komitetu Lwowskiego P. R. O. P., str. 1—19, 6 rycin.

Autor przedstawił historję prac prowadzonych nad ochroną przyrody od najdawniejszych uchwał Sejmu Krajowego z r. 1868, które były wynikiem prac takich przyrodników, jak M. Nowicki, aż do czasów najnowszych, kiedy działalność ochraniarska skupiła się w ręku Lwowskiego Komitetu P. R. O. P.

Chętnik A.: Spław na Narwi. Tratwy — Oryle — Orylka. Studjum Etnograficzne. — Wyd. Kasy im. Mianowskiego. Warszawa 1935, str. VI + 137, 82 ilustracje, 1 mapa.

Jest to wszechstronny, monograficzny opis życia, pracy i zwyczajów oryli, spławiających drzewo na Narwi. «Niniejsza monografia zamyka okres gospodarki leśno-orylskiej na Narwi od czasów wojny światowej, po której — jak we wszystkich niemal dziedzinach życia — nastąpiły wyraźne, a nawet gwałtowne przesunięcia». Przemysł wodny na Narwi zanika «z powodu nowszych warunków ekonomicznych, wyrąbywania lasów obliitych w budulec, oraz z powodu zmian w lokomocji, sposobach dostawy drzewa i urzędzenia tratw». Powyższe zdania, wyjęte z wstępu autorskiego, dowodzą, że napisanie niniejszej pracy było nader potrzebne i pilne. Filologów zainteresuje niewątpliwie starannie przedstawione słownictwo oryli.

Domaniewski J.: Sprawozdanie z działalności Stacji Badania Wędrówek Ptaków za rok 1933. —

Acta Musei Zoologici Polonici. Tom I. Nr. 11. — Warszawa 1934, str. 44.

Spis współpracowników Stacji i zaobrazkowanych przez nich w roku 1933 ptaków, spis ptaków dawniej obrączkowanych a w r. 1933 schwytych, i spis ptaków obrączkowanych w Polsce a w r. 1933 schwytych poza granicami Polski. Ilość ptaków zaobrazkowanych przez Stację w r. 1933 wynosi 7941.

Frydrychewicz J.: Ptaki zebrane w południowo-wschodniej części Karpat Polskich. — Acta Ornithologica Musei Zoologici Polonici. Tom I. Nr. 10. Warszawa 1934, str. 18.

Jest to spis 50 gatunków ptaków, schwytych w nadleśnictwie Hryniawa, gdzie autor prowadził badania ornitologiczne z ramienia Zakładu Doświadczalnego Lasów Państwowych. Pod względem geograficznym ważnem jest znalezienie *Emberiza cia cia* Linnaeus, gatunku południowego, co do występowania którego w Polsce istniały wątpliwości.

Wodniczko A. i Szaniawska J.: Przeszłość lasów Ludwikowskich w świetle analizy pyłkowej. — Sprawozdania Pozn. Towarzystwa Przyjaciół Nauk. nr. 3 za rok 1934. — Autorowie przedstawiają wyniki badań torfowisk, zalegających rynnę między wsią Krosinki a osadą Górka. Badanie przeprowadzili metodą analizy pyłkowej L. von Posta.

Wodniczko A.: Fizjotaktyka — nowa gałąź wiedzy o stosunku człowieka do przyrody. — Sprawozdania Pozn. Towarzystwa Przyjaciół Nauk. nr. 3 za r. 1934.

Autor, rozważając różne zagadnienia stosunku człowieka do przyrody, uważa za celowe wyodręb-

nienie z dziedziny innych nauk i zebranie ich w jedną całość, i stworzenie nowej gałęzi wiedzy, którą nazywa fizjotaktyką.

Szkolne schroniska wycieczkowe. Informator wycieczkowy dla szkół i młodzieży szkolnej. IX, Rok 1935. — Wydawnictwo Ministerstwa W. R. i O. P., Warszawa 1935, str. 353, liczne mapki i fotografie w tekście.

Wydawnictwo to posiada szczególnie obszerną i starannie zredagowaną część, poświęconą ochronie przyrody (str. 79—137). Obok ogólnych uwag o motywach pracy nad ochroną przyrody (prof. W. Szafera), znajdujemy «Wykaz Parków Narodowych, rezerwatów i ważniejszych zabytków przyrody», opatrzone mapkami poszczególnych województw i szeregiem zdjęć fotograficznych. Dalej następują uwagi prof. Szafera «O zachowaniu się podczas wycieczek w stosunku do żywej i martwej przyrody», ogłaszane już w poprzednich rocznikach, oraz «Przepisy dla zwiedzających Park Narodowy im. Żeromskiego „Puszczą Jodłową”». Następny rozdział pióra Głównego Konserwatora J. Remera p. t. «Ochrona zabytków sztuki i kultury», i rozdział poświęcony muzeum polskim, pióra dr. J. Przeworskiej, posiadają duże znaczenie również dla spraw ochrony przyrody.

Regulamin Harców na Złocie Jubileuszowym Harcerzy w Spale 11—24 lipca 1935 r. — Warszawa, str. 32.

Mniszek-Tchorznicki M.: Przyroda wsi polskiej. — Odbitka z «Życia Podlasia» z dnia 25. VI. 1935. Odczyt wygłoszony dnia 18. VI. 1935 dla Polskiego Radja. Stron 6.

Mniszek-Tchorznicki M.: Wycieczki do rezerwatów polskich. — Odbitka z «Życia Podlasia» z dnia 25. VI. 1935. Stron 7.

Już po rozpoczęciu druku niniejszego N-ru Biuletynu otrzymaliśmy następujące wydawnictwa Instytutu Badawczego Lasów Państwowych:

Park Narodowy w Pieninach i Słowacki Rezerwat Przyrodniczy w Pieninach. Protokół wspólnych obrad polskiej i czechosłowackiej Komisji, odbytych w Krakowie dnia 8 i 9 stycznia 1934 roku. Warszawa, 1935. str. 86, 5 tabl. 1 ryc. w tekście, 1 mapa. Wydano w języku polskim, czeskim i angielskim.

Osobno ogłoszono jako odbitki tekst polski, czeski i angielski.

Królikowski L.: Badania nad stosunkiem węgla do azotu w ściółkach i próchnicach gleb leśnych. — Instytut Badawczy Lasów Państwowych. Rozprawy i Sprawozdania Serja A. Nr. 14. Warszawa, 1935. str. 86.

Z wydawnictw zagranicznych.

Office International pour la Protection de la Nature. Pod tym tytułem wydała zastrżone, Międzynarodowe Biuro Ochrony Przyrody w Brukseli nową broszurę agitacyjną, której celem i tendencją jest zwalczanie bezmyślnego łępienia

zwierząt i niszczenia roślinności podzwrotnikowej. Bardzo piękne ilustracje.

Dansk Naturfredning. København 1935, str. 159, liczne ilustr. fotogr. Jest to rocznik Duńskiego Towarzystwa Przyjaciół Przyrody za lata 1934—1935, wydany pod redakcją E. Struckmanna. Obok sprawozdania z działalności Towarzystwa w ciągu dwu lat ubiegłych, szereg artykułów i wiadomości z rezerwatów duńskich. Terenem pracy Towarzystwa jest Danja europejska oraz duńskie kraje polarne.

Schoenichen W.: Urdeutschland. Deutschlands Naturschutzgebiete in Wort und Bild. — Wyd. J. Neumann — Neudamm. Zesz. 7—9. Ukazały się znowu 3 zeszyty tego dzieła¹⁾, wydanego z taką samą jak i poprzednie starannością, a ilustrowane z przepychem. Rozdział III p. t. «Zeugen der Eiszeit» (Świadkowie epoki lodowej), przedstawia wszechstronnie zjawisko glacialne; rozpoczęty dopiero rozdział IV poświęcony jest opisowi rezerwatów na wybrzeżu morskim.

Frase Richard: Der Weisse Storch (*Ciconia ciconia* L.) in der Grenzmark Posen — Westpreussen. — Abhandlung und Berichte der Naturwissenschaftlichen Abteilung der Grenzmarkischen Gesellschaft zur Erforschung und Pilege der Heimat (E. F.) Schneidemühl. Roc. IV, 1934, str. 56—96.

Autor podaje wyniki szczegółowej inwentaryzacji gniazd bocianich, która została przeprowadzona w r. 1934 na terenie całej marchii granicznej, głównie dzięki wydatnej pomocy miejscowych organów policji państwowej. Stwierdzono na obszarze o powierzchni 7711 km² (9 powiatów przylegających do zachodnich granic Wielkopolski i Pomorza) 585 gniazd, w tem 513 gniazd obsadzonych (ilość gniazd w r. 1933 — 475). W zestawieniu uwzględniono różne szczegóły biologiczne, jak typy gniazd, ilość młodych itp. Do zestawienia dołączone są dokładne mapki rozmieszczenia gniazd.

Philips J. C.: Migratory Bird Protection in North America. Special publication of the American Committee for International Wild Life Protection. Vol. I. Nr. 4. Cambridge, Mass. 1934.

Historja ustawowej i praktycznej organizacji ochrony ptaków wędrownych, podjętej przez Rząd Związkowy Stanów Zjednoczonych Ameryki pn. i szkic umowy z Anglią.

Journal of the Society for the Preservation of the Fauna of the Empire. New Series. Part XXIV, XXV, Hertford 1935.

Blätter für Naturkunde und Naturschutz. Oficjalny organ Urzędów Ochrony Przyrody. — Wien 1935.

Hain. Zeitschrift des Österreichischen Naturschutzbundes. 1934, zeszyt 3; 1935, zeszyt 2.

¹⁾ por. K. B. I. Rok V Nr. 2, str. 19.

Schweizer Naturschutz — Protection de la Nature. — Kwartalnik Szwajcarskiej Ligi Ochrony Przyrody. — Basel 1935. Nr. 2. Zeszyt ten zawiera, między innymi, obszernie sprawozdanie z działalności Szwajcarskiej Ligi Ochrony Przyrody za rok 1934.

Földváry M.: Felsődnántúli Természeti Emlékek. — Budapest 1935. — Str. 113, liczne ilustracje w tekście.

Prof. Dr Władysław Szafer,
Delegat Ministra Wyznań Religijnych i Oświecenia
Publicznego do spraw ochrony przyrody.

S U M M A R Y

National Parks.

The Tatras National Park.

The renewed action against the construction of a tourist mountain railway in the Tatras, mentioned in the last number of the present publication, has provoked protesting resolutions of the Congress of delegates of the Polish Touring Club and the Polish Tatras Society, as well as those of the Congress of delegates of the Society of Foresters.

The Białowieża National Park.

The status of the game in the Park of Białowieża, according to the Direction of the Park, is as follows: 4 wolves, 9 lynx, 3 otters, 5 martens, 4 foxes, 5 badgers, 82 wild boars, 29 stags, 72 roebucks and many hares. The herd of bisons counts 17 individuals. In the course of May the Park was visited by 3255 tourists.

Nature Monuments.

In continuation of the protective action of nature monuments were acknowledged as such several old trees, among which should be mentioned the old larch in Łopuszna (West Carpathians) measuring 2.90 m of circumference and a «collar» pine in the forest of Gorzyce (distr. of Przeworsk).

Breeding of big game in Poland.

The bison.

The breeding of the European bison in Poland gives satisfactory results. In March 2 bisons of the pure Białowieża line, among them the 5 years old «Björnson», have been transported from Sweden and installed in the Białowieża Park. At present in Białowieża and in Pszczyna (Polish Silesia) are to be found 21 European bisons of pure race, while in the whole world there exist only 70 alive bisons. In Białowieża alone live 17 bisons half bred ones included. — In the newly established breeding place for half bred individuals in Smardzewice has been born 1 female American bison calf.

The elk.

The section for the protection of the elk of the Polish League of Hunters' Societies has stated that presently there live in Poland about 1000 elks;

among them 202 elks live in the forests of the State. The yearly increase amounts to 20%. — The number of elks is diminished comparatively to that of last year due to an epidemic as yet unknown in spite of effectuated examinations. Before the war elks in Poland suffered only from the well known epidemic of muzzle and feet. — It has been decided to carry on the exploitation of the State forests only each 2 or 3 years in order to keep the game from being disturbed as far as it is possible. — The number of elks destined to be shot in the current year is 20 and their amount for particular districts is established.

The bear.

The section of the protection of the bear of the Polish League of Hunters' Societies held its organisation session June 27-th 1935. During that same session the number of bears in Poland was established as amounting to 275 individuals, viz. 256 in the Eastern Carpathians, 4 transitory ones in the Tatra mountains and about 15 in Polesia. It was resolved to claim the determination of the hunt-time of bears from 11-th September to 30-th November. However the hunt should be forbidden within the space of 3 years. The contingent of animals to be shot will be strictly determined for each district. The bears in Polesia might be shot from 15-th February to 16-th March. The hunt for bears in their winter stations or when being allured should be forbidden as contrary to the principles of rational hunt and ethics.

Organisation and propaganda.

The orders for the visitors of the National Parks in Poland have been issued by the Direction of the State Forest in Warsaw, the penal orders will be issued by the adequate Voivodeships.

The Polish Y. M. C. A. has organized equally this year an excursion for boys «100 km around Cracow» offering a special reward for participants who take the greatest interest in nature protection. The mentioned reward consisted of publications of the State Council for the Protection of Nature in Poland presented by the above institution. Similar rewards have been offered by the League for the Pro-

tection of Nature in Poland, Division Cracow, to those Circles of Nature Protection in primary schools and colleges which have proved the most remarkable activity in protecting of nature.

The programme of works of Scout girls for the year 1935 takes into consideration the protection of nature, for instance: excursions to reservations, bidding «learn to know, to love and to protect your native country's nature», talks of the protection of nature in Poland, and talks concerning the environs of Wilno and its monuments. The grade of «ways-indicator» demands the exact knowledge of reservations and nature monuments in the proper town or country.

A series of lectures on the protection of nature for Scout girls was organized by the League for

the Protection of Nature in Poland, Division Cracow. After having heard the lectures several scout girls obtained the grade of «friend of nature».

The XVII Congress of the Gas and Aqueducts Functionaries, held both in Bydgoszcz and Inowrocław, has discussed the problem of the protection of waters against pollution and resolved the motion demanding to augment the number of stations for investigations and combat the pollution of rivers and lakes.

An exhibition of nature protection has been organized in Toruń by the Committee for the Protection of Nature in Great Poland and Pomerania, Division Toruń. The exhibition counting 984 different objects and 203 pictures, lasted from 12-th to 30-th June and was visited by 2391 persons.

S P I S T R E Ś C I

	Str.
A. Ustawy, rozporządzenia i zarządzenia władz państwowych	2
B. Parki Narodowe, rezerваты i pomniki przyrody:	
a) Parki Narodowe	2
b) Rezerваты	7
c) Pomniki przyrody i historii	8
d) Ochrona zwierząt	9
e) Niszczenie i straty	10
C. Sprawy organizacyjne i propagandowe:	
Nowe delegatury P. R. O. P.	11
Komisja dla Spraw Regionalnych Podhala	11
III Zjazd w sprawie gospodarki turystycznej w Karpatach	11
Z Instytutu Badawczego Lasów Państwowych	11
Nagrody P. R. O. P. na konkursy ochrony przyrody	12
Z działalności Komitetu Wileńskiego P. R. O. P.	12
Memorjał Polskiego Towarzystwa Leśnego do Władz w sprawie ochrony lasów i zalesienia nieużytków	12
Z działalności Naczelnictwa Związku Harcerstwa Polskiego	12
Wezwanie do ochrony polskiego wybrzeża	12
O ochronę czystości rzek	13
Uchwały Zjazdu ukraińskich lekarzy i przyrodników	13
Zrzeszenie Opiekunów Kół Miłośników Przyrody	13
Kurs ochrony zwierząt w Poznaniu	14
Ochrona przyrody w Seminarjum duchownem	14
Z działalności Krakowskiego Oddziału Ligi Ochrony Przyrody	14
Wystawa Morska w Krakowie	14
Wystawa «Krajobraz pomorski i jego ochrona» w Toruniu	14
Święto ochrony przyrody w Łańcucie	15
Tegoroczne «Święto Lasu»	15
D. Wiadomości z zagranicy	15
E. Przegląd bibliograficzny	16
Summary	18

3 ALBUMY KARTKOWE

PARKÓW NARODOWYCH, REZERWATÓW ORAZ RZADKICH GATUNKÓW ZWIERZĄT I ROŚLIN

WYDANE NAKŁADEM P. R. O. P.

Każdy album zawiera 12 kartek widokowych wykonanych artystycznie rotograwjurą.

Cena jednego albumu: 60 groszy.

DO NABYCIA W KSIĘGARNI KASY IM. MIANOWSKIEGO, WARSZAWA, PAŁAC STASZICA

„SKARBY PRZYRODY“

KSIĄŻKA ZBIOROWA

OPRACOWANA POD REDAKCJĄ

PROF. DRA WŁADYSŁAWA SZAFERA

WARSZAWA 1932

STRON 363, — RYCIN W TEKŚCIE 119

CENA ZŁ 12.— W OPRAWIE KARTONOWEJ

JEST TO
PODRĘCZNIK
OBEJMUJĄCY WSZYSTKIE
DZIAŁY OCHRONY PRZYRODY
I SZCZEGÓŁOWY SPIS BIBLIOGRAFJI

„OCHRONA PRZYRODY“

ROCZNIK PAŃSTWOWEJ RADY
OCHRONY PRZYRODY

W styczniu 1935 r. ukazał się
tom XIV tego wydawnictwa

Stron 235, rycin 80, 4 tablice i 2 mapy.

Cena zł 7.—.

Czasopismo to daje co roku przegląd prac wykonanych na polu ochrony przyrody w Polsce, oraz informuje o analogicznych pracach w innych krajach. Zawiera też artykuły naukowe.

ZAPISUJCIE SIĘ DO LIGI OCHRONY PRZYRODY!

WKŁADKA ROCZNA INDYWIDUALNA WYNOSI 3 ZŁOTE

WKŁADKA DLA TOWARZYSTWA LUB KOŁA

WYNOSI ROCZNIE PO 30 GROSZY OD OSOBY

ADRES ZARZĄDU GŁÓWNEGO LIGI OCHRONY PRZYRODY: WARSZAWA, NOWY ŚWIAT 2.
KONTO P. K. O. 17.410.